

T.C.
HASAN KALYONCU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
KLİNİK PSİKOLOJİ TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

YÜKSEK İŞLEVİLİ OTİZMLİ BİREYLERİN DÜŞÜNCE İÇERİĞİNİ İNCELEMEK

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN
HÜLYA AKKAYA YILMAZ

GAZİANTEP-2017

T.C.
HASAN KALYONCU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
KLİNİK PSİKOLOJİ TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

YÜKSEK İŞLEVLİ OTİZMLİ BİREYLERİN DÜŞÜNCE İÇERİĞİNİ İNCELEMELİK

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN
HÜLYA AKKAYA YILMAZ

TEZ DANIŞMANI
DOÇ. DR. ŞAZİYE SENEM BAŞGÜL

GAZİANTEP-2017

ÖNSÖZ

Araştırmamın hazırlanma sürecinde desteğini esirgemeyen, pozitif geri bildirimleri ile beni motive eden, akademik ve mesleki gelişimime katkıda bulunan, tecrübelerini her daim paylaşan, bu çalışmanın ortaya çıkmasında büyük emeği olan, içtenliği, samimiyeti ve yol göstericiliği ile desteğini hissettiğim tez danışmanım Doç. Dr. Şaziye Senem BAŞGÜL'e teşekkürlerimi sunarım.

Beni sürecin her aşamasında destekleyen, motive eden, manevi desteğini, sabrını, sevgisini esirgemeyen, her anımda yanımda olan ve hayatımı kolaylaştıran sevgili eşim Hüseyin Batuhan YILMAZ'a sonsuz teşekkür ederim.

Verilerimin toplanmasında bana yardımcı olan Uzm. Psikolog Sezgin KARTAL'a, Özel Eğitim Uzmanı Ümmü KUMRU'ya ve Okul öncesi öğretmeni Büşra RIŞVANLI'ya, verilerimin yorumlanmasında önerileri ile beni destekleyen Dr. Duygu DİNÇER'e ve sevgili hocam Prof. Dr. Tolga ARICAK'a teşekkür ederim.

Tüm meslek yaşantım boyunca yanımda olan, bilgisini, içtenliğini ve desteğini hiçbir zaman esirgemeyen, motivasyonumu kaybettiğim anlarda tekrar kazanmamı sağlayan Klinik Psikolog Atila TUNÇEL'e ve Psikolog Deniz ÖZTAHTACI'ya teşekkür ederim.

Tez sürecimin en başından itibaren desteğini, ilgisini, babacanlığını tamamen hissettiğim ve mesai saatlerimde esneklik sağlayan çalışma müdürüm Mahmut KALCI'ya teşekkür ederim.

Tezimin her aşamasında içtenliğini ve desteğini esirgemeyen, motivasyon kaynağımı oluşturan Olcay TANHAN'a, Psk. Dan. Nesrin BİRDEN, Psikolog Sinan ERGÜNEY'e ve Özel eğitim öğretmeni Ülkü SERİNDERE'ye teşekkür ederim.

Hayatımın her aşamasında ve her ihtiyacım olduğunda yanımda olan babam Hamit AKKAYA ve annem Hatice AKKAYA'ya aynı zamanda tüm aileme teşekkürü bir borç bilirim, iyi ki varsınız.

Gaziantep, 2017

Hülya AKKAYA YILMAZ

ÖZET

Bu çalışma ile yüksek işlevli otizm spektrum bozukluğu (YİOSB) tanısı almış olan bireylerin düşünce içeriklerini değerlendirmek amaçlanmıştır. Bu amaçla yapılan çalışma, nitel araştırma desenlerinden olgu bilim deseni bağlamında yürütülmüştür. Araştırmanın çalışma grubu yüksek işlevli otizm tanısı almış 26 bireyden oluşmaktadır. Araştırma verileri Sosyo-demografik Bilgi Formu ve Beier Cümle Tamamlama Testi kullanılarak toplanmıştır. Verilerin analizi için betimsel ve içerik analizi kullanılmıştır. Yapılan bu çalışmada, betimsel ve içerik analizlerinde yüksek işlevli otizmlili bireylerin cümle tamamlama testine verdikleri cevaplar kodlar halinde uygulayıcı tarafından kategori haline getirilmiştir. Tamamlanan cümlelerden 26 bireyin en çok doldurduğu cümlelerin frekansı belirlenmiştir. En çok tamamlanan sekiz cümle tema olarak seçilmiştir. Bu temalar otizmlili bireylerin verdiği cevaplara göre araştırmamıza uygun kodlara ayrılmıştır. Bu cümlelerden duygu ve düşünce kodları bizim çalışmamızı anlamlı kılmıştır. Araştırma sonucu elde edilen bulgular ve olası çözümler literatür ışığında tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Otizm spektrum bozukluğu, yüksek işlevli otizm, zihin kuramı.

ABSTRACT

This study is an attempt to evaluate the thinking content of people diagnosed with high functioning autism spectrum disorder (ASD). For this purpose, this study is conducted within the context of the phenomenology design of qualitative research design. Study group consists of 26 people diagnosed high functioning autism spectrum disorder. The data was gathered through Socio-demographic Form and Beier Sentence Completion Test. Descriptive analysis and content analysis were used to analyse the data gathered. Through this, sentence completions' answers given by people diagnosed with high functioning autism disorder categorised as codes by the practitioner. Out of the completed sentences, the frequency of the sentences was defined using the most completed sentences by 26 people. Eight sentences completed most were chosen as themes. These themes categorised as fitting to our study regarding the answers given by autistic people. Feelings and thoughts codes from these sentences make our study meaningful. The finding and possible solutions gathered from the study was discussed within the frame of literature.

Key Words: Autism spectrum disorder, high functioning autism, theory of mind.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No.
ÖNSÖZ	i
ÖZET	i
ABSTRACT	iii
İÇİNDEKİLER	iv
TABLolar LİSTESİ	vii
KISALTMALAR	viii

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu.....	1
1.2. Araştırmanın Amacı.....	2
1.3. Araştırmanın Önemi.....	3
1.4. Problem Cümlesi.....	3
1.4.1. Alt Problemler.....	3
1.5. Araştırmanın Varsayımları.....	3
1.6. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	3
1.7. Tanımlar.....	4

İKİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE	5
2.1. Otizm Spektrum Bozukluğu.....	5
2.1.1. Otizm Spektrum Bozukluğunun Tanımı ve Özellikleri.....	5
2.2. Otistik Bozukluk Tanı Kriterleri ve Temel Özellikleri.....	6

2.2.1. Otizmin Tanı Kriterleri.....	6
2.2.2 Dil ve İletişim Özellikleri	8
2.2.3. Bilişsel Özellikleri	8
2.2.4. Sosyal Etkileşim Özellikleri.....	9
2.3. Yüksek İşlevli Otizm	10
2.4. Zihin Kuramı.....	10
2.5. Zihin Kuramının Bireylerdeki Etkisi.....	11
2.5.1. Normal Gelişim Gösteren Bireylerde Zihin Kuramı.....	11
2.5.2. Otizm Spektrum Bozukluğunda Zihin Kuramı.....	12

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM	13
3.1. Araştırma Modeli	13
3.2. Evren ve Örneklem.....	13
3.3. Veri Toplama Araçları	14
3.4. Verilerin Toplanması ve Analizi	15

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUM	16
4.1. Cümle Tamamlama İfadesine İlişkin Bulgular.....	16
4.1.1. Birinci Cümle Tamamlama İfadesi.....	16
4.1.2. İkinci Cümle Tamamlama İfadesi.....	18
4.1.3. Üçüncü Cümle Tamamlama İfadesi.....	21
4.1.4. Dördüncü Cümle Tamamlama İfadesi.....	25
4.1.5. Beşinci Cümle Tamamlama İfadesi.....	29
4.1.6. Altıncı Cümle Tamamlama İfadesi.....	31

4.1.7. Yedinci Cümle Tamamlama İfadesi.....	34
4.1.8. Sekizinci Cümle Tamamlama İfadesi.....	37

BEŞİNCİ BÖLÜM

TARTIŞMA	42
-----------------------	-----------

ALTINCI BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER.....	49
-------------------------------	-----------

6.1. Sonuçlar.....	49
--------------------	----

6.2. Öneriler.....	50
--------------------	----

KAYNAKÇA	51
-----------------------	-----------

EKLER.....	56
-------------------	-----------

Ek 1. Sosyo-Demografik Form.....	56
----------------------------------	----

Ek 2. Cümle Tamamlama Testi.....	58
----------------------------------	----

Ek 3. Gönüllüleri Bilgilendirme ve Olur (Rıza) Formu.....	59
---	----

TABLULAR LİSTESİ

	Sayfa No.
Tablo 1. “Büyüyünce...” İfadesine İlişkin Betimsel Analiz Sonuçlar.....	17
Tablo 2. “Öğretmenim...” İfadesine İlişkin Betimsel Analiz Sonuçları.....	20
Tablo 3. “Annem...” İfadesine İlişkin Betimsel Analiz Sonuçları.....	23
Tablo 4. “Benim için en mutlu olay...” İfadesine İlişkin Betimsel Analiz Sonuçları.....	27
Tablo 5. “İstediğim olmayınca...” İfadesine İlişkin Betimsel Analiz Sonuçları.....	30
Tablo 6. “Ben küçükken...” İfadesine İlişkin Betimsel Analiz Sonuçları.....	33
Tablo 7. “En çok hoşlandığım şey...” İfadesine İlişkin Betimsel Analiz Sonuçları.....	36
Tablo 8. “En çok korktuğum şey...” İfadesine İlişkin Betimsel Analiz Sonuçları.....	40

KISALTMALAR

APA	:	Amerika Psikiyatri Birliği
DSM-V	:	Amerikan Psikiyatri Birliği Mental Bozukluklar Sınıflandırma Sistemi
OSB	:	Otizm Spektrum Bozukluğu
YİOSB	:	Yüksek İşlevli Otizm Spektrum Bozukluğu

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. Problem Durumu

Sosyal ilişki süreçlerinin en önemli özelliklerinden biri, bir başkasının aklından geçenleri anlayabilmektir. Sosyal ilişkilerin devamlılığı açısından duruma, ortama, olaylara ve duyguya göre bireyin aklından geçenleri anlayabilmek ve bu geri bildirimlere göre kişinin davranışını düzenleyebilmesi önemlidir. Başkasının aklından geçenleri anlama becerisinin gelişmediği durumlarda kişinin davranışlarına uygun anlamı yüklemek ve içinde bulunulan sosyal ortamı anlayabilmek son derece güçtür. Otizmlili bireylerde bu süreçleri anlamaya yarayan zihin okuma becerilerinde eksiklikler olduğu bilinmektedir (Baron-Cohen, Leslie, Frith, 1985). Aynı zamanda otizmlili bireyler normal gelişim gösteren yaşlılarının sergilediği zihin okuma becerisine hiçbir zaman yetişememektedirler (Hale ve Tager-Flusberg, 1999). Otizmlili bireylerde zihin okuma becerilerindeki eksiklik bu tanı grubundaki bireylerin sosyal ve iletişimsel becerilerinin gerilemesine neden olduğu düşünülmektedir.

Premack ve Woodff (1978) ilk olarak alanyazına 'zihin kuramı' terimini sunmuşlardır. Zihin kuramı inanç, istek, niyet, hayal, duygu gibi zihinsel durumlardan çıkarım yaparak eylemde bulunmaktır. (Wellman ve Estes, 1986). Zihin kuramına sahip olan bir kişi, diğer kişilerde farklı bir zihinsel sürecin olduğunu fark eder, kendisinde veya diğer kişilerde bulunan niyet, inanç, bilgi gibi zihinsel durumları anlar ve zihinsel olarak bunları temsil etme gücüne sahiptir. (Baron-Cohen, 2000). Otizm Spektrum Bozukluğu (OSB) olan bireylerin zihin kuramında güçlükler yaşandığı bilinmektedir. OSB'nin nörolojik ve psikolojik açıklamalarından zihin kuramı psikolojik açıklamaların en başında gelmektedir. Zihin kuramı, OSB'li bireylerde görülen, sosyal alandaki yetersizlik, iletişim problemi ve sembolik oyunlardaki problemlerdir.

Sosyal etkileşim problemi, otizmlili bireylerin çok erken dönemlerinden itibaren fark edilen çevreye yönelik ilgisizlikle başlamaktadır. Başkasının farklı bir düşünceye ve inanca sahip olacağını düşünememek yine bir başka kişinin zihnini okumadaki yetersizlikten kaynaklanmaktadır (Frith, 2001). Bebeklerin yaşamın ikinci yılında diğerleriyle kurdukları etkileşimlerin iletişimle gerçekleştiği görülmektedir. Bebekler jestler ve sesler kullanarak

dikkatlerini bir kişiye veya nesneye yöneltirler. Erken çocukluk döneminde akranlarıyla basit eylemlerin taklidiyle başlayıp hayali oyunları gerçekleştirirler. Hayali oyunların oynanması zihinsel durumların ifadesi için önemli bir etkidir. Çocukların oynarken aynı zamanda dili kullanarak iletişime geçmesi kendisinin ve diğerlerinin var olan ve değişebilen rollerinin farkında olduğunu göstermektedir. En önemlisi bu çocuklar diğerlerinin zihinlerini, davranışlarını etkileyebildiklerini görmektedir (Hobson, 2004). OSB tanısı alan bireyler kendi ilgilerini, duygularını, tutumlarını, isteklerini, üzüntülerini ifade etmekte ve hayali etkinlikler alanlarında sorun yaşamaktadırlar (Keçeli-Kaysılı, 2013).

Bireylerin duygu, düşünce ve tavırlarını incelemek için projektif testlerden cümle tamamlama testi kullanılmaktadır. Bu testte verilen cevapların iyi-kötü, doğru-yanlış gibi cevapları yoktur. Bu nedenle cevap veren açısından şu veya bu cevaplandırmaya karşı direnme görülmemektedir. Testin uyaranları araştırmacının amacına göre seçilebilir. Yani bir konuda bilgi edinmek isteyen bir uzman uygun eksik cümleler bularak bir cümle tamamlama testi geliştirilebilir. Cümle tamamlama testi duygu ve düşüncelerimizin yansımasıdır, yani içsel durumumuzun ifadesidir. Duygu ve düşüncelerimizi ifade etmeye başladığımızda ancak karşımızdakinin zihinsel durumunu anlayabiliriz. Bu çalışmada, otistik çocukların düşünce içeriğini, duygularını anlamak amacıyla projektif testlerden cümle tamamlama testinden faydalanılmıştır.

Kendisine yöneltilen bir soruyu anlayabilmesi için, kendi isteklerini ve duygularını tanıyabilmesinin yanı sıra, karşısındakinin de duygu ve düşüncelerini yorumlayabilmesi ve kendisinden ne beklediğini anlayabilmesi gerekir. Buradan hareketle yüksek işlevli otizmlilerin düşünce içeriğini anlamak için IQ seviyesi 80-85 arası olan, okuma yazma bilen yüksek işlevli otizmliler çocuklara yarım kalmış cümleler verilip kendilerine göre bu cümleleri tamamlamaları istenmiştir.

1.1. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, yüksek işlevli otizmliler bireylerin düşünce içeriğini, tamamladıkları yarım kalmış cümleleri nitel olarak yorumlama aracılığı ile anlamaktır.

1.2. Araştırmanın Önemi

Otizm, genel olarak iletişim bozukluğudur. Bu bireylerin, karşısındakinin aklından geçeni anlamakta zorlandıkları, kendi duygu ve düşüncelerini yeterince ifade edemedikleri ve empati kuramadıkları düşünölmektedir. Bireylerin büyük çoğunluğunun konuşamadığı, konuşabilenlerin de dili genelde iletişim amacıyla kullanamadıkları görölmektedir. Çalışmamızda, okuma yazmayı öğrenmiş otistik bireylerin düşünce içeriğini ayrıntılı olarak değerlendirmek ve literatüre bu açıdan katkıda bulunmak amaçlanmıştır.

1.3. Problem Cümlesi

Yüksek işlevli otizm spektrumu tanıli bireylerin cümle tamamlama testinde düşünce içeriklerini ve bu içerikler aracılığı ile düşüncelerini anlayabilmek.

1.3.1. Alt Problemler

Yüksek işlevli otizimli bireylerin düşünce içerikleri nasıldır?

Yüksek işlevli otizimli bireyler olası duygulara sahip midir?

1.4. Araştırmanın Varsayımları

Bu araştırmada; yüksek işlevli otizm spektrum bozukluğu (OSB) tanıli bireylerin cümle tamamlama testine verdiği yanıtların onların düşünce içeriklerini ve duygularını yansıttığı varsayılmıştır.

1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma,

1. İstanbul'da (Avrupa) bulunan Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi,
2. İstanbul'da (Asya) bulunan Psikolojik Danışmanlık ve Eğitim Merkezi,
3. Kocaeli'nde bulunan Özel Rehabilitasyon Merkezinde,

2016-2017 yılı Aralık-Eylül ayı ve okuma yazma bilen 7 yaş üstü yüksek işlevli OSB'li bireylerle sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

Otizm: Otizm sosyal etkileşimde yetersizlik, bozulmuş iletişim, yineleyici ve sınırlı davranışlar ile karakterize edilen nöro-gelişimsel bir bozukluktur (APA, 2001).

Otizm Spektrum Bozukluğu: Otizm spektrum bozukluğu (OSB) çocukluk çağı nöro-gelişimsel bozuklukları içinde yer alan, belirtileri erken çocukluk döneminde başlayıp, sosyal-iletişimsel alanda belirli yetersizlikler ve sınırlı, tekrarlayıcı davranışlar ve ilgi alanları ile seyreden bir bozukluktur. (APA, 2013).

Yüksek İşlevli Otizm: Beceri seviyeleri yüksek olan otizmliler için kullanılan resmi olmayan bir terimdir. (Frith, 2004).

Zihin Kuramı: Kendi zihninin kişiye özgü ve tek olduğunu, diğerlerinin de kendilerine özgü ve zihinlerinin olduğunu fark etme durumudur. Başkasının zihninden geçenleri, düşünce, istek ve niyetlerini anlamayı ifade eden bir kavramdır (Paxon ve Estay, 2007).

İKİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde, otizm spektrum bozukluğu tanımı ve özellikleri, otizm spektrum bozukluğunun tanı kriterleri ve temel özellikleri, yüksek işlevli otizm tanımı, zihin kuramı, normal gelişim gösteren ve otizmlili bireylerde zihin kuramı, düşüncelerin yorumlanmasında projeksiyonun önemi ve bu konularla ilgili yapılmış çalışmaların özetleri sunulmuştur.

2.1. Otizm Spektrum Bozukluğu

2.1.1. Otizm Spektrum Bozukluğunun Tanımı ve Özellikleri

Otizm Spektrum Bozuklukları (OSB) sosyal becerilerde yetersizlik, iletişim becerisinde güçlükler, sınırlı yineleyici ilgi ve davranışlarla ortaya çıkan bir bozukluktur. İlk olarak 1943 yılında Leo Kanner tarafından '*Erken Çocukluk Otizmi*' olarak adlandırılmıştır. Kanner, otistik çocukları; gecikmiş dil gelişimi, ekolali, stereotip hareketler, ayınlığı koruma, insanlarla ilişki kurmada zorluk olarak tanımlamıştır (Darıca, Abidoğlu ve Gümüşçü, 2000).

OSB ileri seviyede gelişimsel yetersizlik anlamına gelen nörolojik nedenlerden kaynaklanan bir bozukluktur (Amerikan Psikiyatri Birliği, 2001). Amerikan psikiyatri Birliği, 2013 yılında yayınladığı DSM-5'te alt tanı grupları ve ölçütler açısından değişiklikler önermiş ve DSM-IV de bulunan farklı alt başlıklar tek bir grup altında Otizm Spektrum Bozukluğu olarak değiştirilmiştir. DSM-5'te OSB tanı ölçütleri, iki alt grupta (sosyal-iletişim, tekrarlayıcı davranış-sınırlı ilgi alanı) toplanmış toplam on iki olan ölçüt sayısı yediye indirilmiştir. Tanı için gerekli olan on iki ölçütün en az altısının karşılanması gerekliliği, yedi ölçütte beşinin karşılanması olarak değiştirilmiştir. OSB tanısı için sosyal-iletişim alanındaki üç belirtiden üç, tekrarlayıcı davranış-sınırlı ilgi alanındaki dört belirtiden en az iki belirtinin varlığı şartı getirilmiştir. Ayrıca DSM-IV' te olmayan duyuşsal uyaranlara azalmış ya da aşırı tepki gösteren DSM-5' te bir tanı ölçütü olarak yer almıştır (DSM-5, 2013).

Otizmin yaygınlık oranı ile ilgili birçok çalışma ile karşılaşılmaktadır. 1966-1998 yılları arasında yapılan araştırmalarda otizmin yaygınlık oranının arttığı ve ortalama oranın 1/1000 olduğu bazı kaynaklara göre ise 6/1000'e yakın olduğu bulunmuştur. Bununla birlikte OSB'nin

cinsiyet açısından farklılık gösterdiği ortaya çıkmıştır. Erkeklerde kızlara oranla görülme sıklığı 3-4 kat fazla olduğu tespit edilmiştir (Fombonne, 1999).

Mayıs 2013’de yayınlanan DSM-5 tanı ölçütlerine göre “Otizm Spektrum Bozukluğu” başlığı altında; otistik bozukluk, Asperger sendromu, dezintegratif bozukluk ve atipik otizm yer almaktadır. Rett Sendromu, genetik altyapısı nedeniyle bu tanıya dahil edilmemektedir. DSM-5’in OSB için belirlediği ölçütler incelendiğinde erken çocukluk döneminde başlayan ve yaşam boyu süregelen bir gelişimsel yetersizlik olduğu, OSB’ nin en yaygın özelliğinin dil ve iletişimde yetersizlik, sosyal etkileşimde problem, tekrarlayan davranışlar, rutinlere bağlılık ve aynılığı koruma şeklinde tanımlanmıştır (Smith, 2007; Turnbull ve Wehmeyer, 2007).

Otizm spektrum bozukluğu tanısı alan bireylerin yaklaşık %10-15’i normal ve normal üstü zeka seviyesinde; %25-35’i sınır zeka ve hafif mental retardasyon grubundadır; geriye kalan otistik bireylerin ise zekaları orta ve ağır derecededir (Schopler ve Mesibov, 1995). Bunlara ek olarak otistik özellikleri taşıyan ve bilişsel işlevleri yüksek olan çocuklara da yüksek işlevli otizm (high functioning autism) tanısı verilmektedir.

2.2. Otistik Bozukluk Tanı Kriterleri ve Temel Özellikleri

2.2.1. Otizmin Tanı Kriterleri

Otizm Açılımı Kapsamında Bozukluğun genel özelliklerini DSM 5-TR (APA, 2013) tanı kriterlerine göre şu şekilde sıralamaktadır:

- A. O sırada ya da öyküden alınan bilgilere (ayrıntılılamaktan çok örnekleyen) göre, aşağıdakilerle kendini gösteren, değişik biçimleriyle toplumsal iletişim ve toplumsal etkileşimde süregiden eksiklikler:
1. Sözelimi, olağandışı toplumsal yaklaşım ve karşılıklı konuşamamadan, ilgilerini, duygularını ya da duygulanımını paylaşamamaya, toplumsal etkileşimi başlatamamaya ya da toplumsal etkileşime girememeye dek değişen aralıkta, toplumsal-duygusal karşılıklık eksikliği.
 2. Sözelimi, sözel ve sözel olmayan tümleşik iletişim yetersizliğinden, göz iletişimi ve beden dilinde olağandışılıklara ya da el-kol devinimlerini anlama ve kullanma eksikliklerine, yüz ifadesinin ve sözle olmayan iletişimin hiç olmamasına dek değişen aralıkta, toplumsal etkileşim için kullanılan sözel olmayan iletişim davranışlarında eksiklikler.

3. Sözelimi, değişik toplumsal ortamlara göre davranışlarını ayarlama güçlüklerinden, imgesel oyunu paylaşma ya da arkadaş edinme güçlüklerine, yaşlılarına ilgi göstermemeye dek değişen aralıkta, ilişkiler kurma, ilişkilerini sürdürme ve ilişkileri anlama eksiklikleri.
- B. O sırada ya da öyküden alınan bilgilere göre (ayrıntılamaktan çok örnekleyen) göre, aşağıdakilerden en az ikisi ile kendini gösteren, sınırlı, yineleyici davranış örüntüleri, ilgiler ya da etkinlikler.
1. Basmakalıp ya da yineleyici devinsel (motor) eylemler, nesne kullanımları ya da konuşma (örn. yalın devinsel basmakalıp davranış örnekleri, oyuncuları ya da oynar nesnelere sıraya dizme, yankılama [ekolali], kendine özgü deyimler).
 2. Aynılık konusunda direnme, sıradanlık dışına esneklik göstermeme ya da törensel sözel ya da sözel olmayan davranışlar (örn. küçük değişiklikler karşısında aşırı sıkıntı duyma, geçişlerde güçlükler yaşama, katı düşünce örüntüleri, törensel selamlama davranışları, her gün aynı yoldan gitmek ve aynı yemeği yemek isteme).
 3. Yoğunluğu ve odağı olağandışı olan, ileri derecede kısıtlı, değişkenlik göstermeyen ilgi alanları (örn. alışılmadık nesnelere aşırı bağlanma ya da bunlarla uğraşıp durma, ileri derecede sınırlı ya da saplantılı ilgi alanları).
 4. Duyusal girdilere karşı çok yüksek ya da düşük düzeyde tepki gösterme ya da çevrenin duyusal yanlarına olağandışı bir ilgi gösterme (örn. ağrı/ısıya karşı aldırırsızlık, özgül bir takım seslere ya da dokulara karşı ters tepki gösterme, nesnelere aşırı koklama ya da nesnelere aşırı dokunma, ışıklardan ya da devinimlerden görsel büyülenme).
- C. Belirtiler erken gelişim evresinde başlamış olmalıdır (toplumsal gerekler sınırlı yeterliğin üzerine çıkana dek tam olarak kendini göstermeyebilir ya da daha sonraki yıllarda, öğrenilen yöntemlerle maskelenebilir).
- D. Belirtiler, toplumsal, işle ilgili alanlarda ya da önemli diğer işlevsellik alanlarında klinik açıdan belirgin bir bozulmaya neden olur.
- E. Bu bozukluklar, anlıksal yeti yitimi (anlıksal gelişim bozukluk) ya da genel gelişimsel gecikme ile daha iyi açıklanamaz. Anlıksal yeti yitimi ve otizm açılımı kapsamında bozukluk sıklıkla bir arada ortaya çıkar. Otizm açılımı kapsamında bozukluk ve anlıksal yeti yitimi eş tanı tanısı koymak için, toplumsal iletişim, genel gelişim düzeyine göre beklenenin altında olmalıdır (APA, 2013).

2.2.2. Dil ve İletişim Özellikleri

Ebeveynler için çocuklarının gelişiminde konuşma problemi bir şeylerin ters gittiğinin işaretidir. Aynı zamanda konuşma problemi beraberinde birçok problemi de getirmektedir. Otizm tanılı çocuklar konuşmaya yaşlarına oranla geç başlarlar ve yavaş bir gelişim gösterirler (Le Couter, Bailey, Rutter ve Gottesman, 1989). Dil gelişimindeki farklılıklar zeka ile açıklanmaktadır. Bazı vakalarda, sözel zekası düşük kişiler fonksiyonel dil geliştirmeyi gerçekleştiremez iken (Tager-Flusberg, Paul ve Lord 2005) yüksek zekaya sahip kişiler ise iyi bir dil gelişimi sergilemektedir (Howlin, Goode, Hutton ve Rutter, 2004). Konuşabilen otistik çocuklardan ifade edici dili çok iyi kullananlarda vardır. Yüksek işlevli otizmlili çocukla standart kelime testlerinden yüksek puanlar almaktadır (Kjelgaard ve Tager-Flusberg, 2001).

Otizmlili çocuklarda çok fazla görülen ekolali, bir kişinin kelimelerini ve cümlelerini tekrar etmesidir. Ekolali, OSB'nin en sık görülen klasik belirtisi olarak tanımlanmaktadır. OSB olan çocukların hepsinde ekolali görülme de ekolali otizmlili çocuklara sıra alma, rica etme, olumlu cevap verme ve iddia etme gibi iletişimsel işlevler kazandırmaktadır (Prizant ve Duchan, 1981).

Otizmlili çocuklarda dil kullanımında var olan bir diğer problemde zamirlerin kullanımındaki karışıklıktır. Örneğin şeker isteyen bir çocuk 'şeker ister misin' diye söyler. Bu karıştırmayı çoğunlukla otizmlili çocuklar yapar. Bu karışıklık, OSB'li çocukların kendilerini başkalarından ayırt edemediğinin zorluğudur (Lee, Hobson ve Chiat, 1994). OSB'li çocukların konuşmalarındaki vurgulamalarda normal çocuklarınkinden farklı olabiliyor. Genellikle monoton ve duygu yansıtmadan konuştukları görülmüştür. Nadir olarak karşılıklı iletişim başlatırlar, kısıtlı da olsa iletişime girmeye çalışan OSB'li çocuklarda bulunmaktadır (Stone ve Caro-Martines, 1990). Otizm spektrum bozukluğu olan çocuklarda en fazla yaşanan sorunlar dili kullanmakta zorluk, dinleyememe, nezaket kurallarını takip edememe ve karşısındakiyle ilgisiz bağlantıların kurulması konularındadır (Tager-Flusberg ve ark. , 2005).

2.2.3. Bilişsel Özellikleri

Otizm tanısı alan bireylerdeki bilişsel yetersizlik bu çocukların gelişiminde diğer alanları da olumsuz etkilemektedir. Literatüre bakıldığında otizmde bulunan bilişsel sorunlar

dil, iletişim, davranışsal ve duygusal problemlere yol açmaktadır (Darıca, Abidoğlu ve Gümüşcü, 2005).

Otizimli bireylerin bilişsel ve sosyal gelişimindeki sınırlılığı açıklamada zihin kuramı, en çok kullanılan görüşlerden biridir. Zihin kuramı, diğerlerinin duygularını düşüncelerini, isteklerini anlama becerisidir (Wing, 1996). Miller (2006)' a göre ortak dikkat (bir kişinin bakışlarını takip etmek), hayali oyun becerileri, diğerlerinin zihninden geçenleri anlamak zihin kuramının gelişimine yardımcı olmaktadır.

Yapılan çalışmalarda, otizmli bireylerin diğerlerinin aklından geçenleri anlayamadıkları gibi aynı zamanda kendilerinin ve karşısındakilerin inançlarını kestiremedikleri ortaya çıkmıştır. Bu yüzden OSB' li bireyler kendilerinin davranışlarını diğerlerinin davranışlarına göre şekillendirememekte ve değiştirememektedirler.

2.2.4. Sosyal Etkileşim Özellikleri

Otizm spektrum bozukluğu olan çocukların sosyal etkileşim sürecinde belirgin eksiklikler vardır. Sosyal etkileşimde bir problem olduğu ilk aylarda çocuğun göz teması kuramaması ile başlamaktadır (Volkmar, Carter, Grossman ve Klin, 1997). ocuk ve bakıcısı arasındaki iletişim ve sosyalleşme, konuşma öncesi göz teması ve bakmak ile geekleşmektedir. Otizmli ocukların insan yüzüne verdikleri tepkiler ve sosyal etkileşim ile ilgili sinyallere yönelik farkındalık düzeyleri normal gelişim gösteren çocuklara göre sınırlı kalmaktadır (Adamson, 1995).

Otistik ocukların sosyal özellikleri genellikle fiziksel temastan kaçınma, göz teması kurmama, gülümsemeye tepki vermeme, diğerlerinin varlığının farkında olmama, insanlara karşı ilgisizlik, sosyal kuralları anlamada ve oyun becerilerinde yetersizlik şeklinde sıralanabilir. Yaşanan bu sosyal problemler, aynı zamanda dili, karşılıklı iletişimi, ilişkiyi, düşünmeyi ve kavramayı engellemektedir. Otistik ocuklar normal gelişim gösteren çocuklardan farklı olarak sevgi ve güvende olma ihtiyacını karşılamak için diğer bireylere yakınlaşma davranışında da bulunmamaktadır. Yapılan gözlemlere göre otistik çocukların zamanının çoğunu tek başına geçirdiği anne babaya ihtiyaç duymadığı ve onlarla iletişim kurmadığı belirtilmiştir. Aynı zamanda bu yalnızlık akranları arasında da devam etmektedir. Bu durum otistik çocukları oyun becerilerinde de sınırlılığa itmektedir. Tekrarlayan hareketleri

bıkmadan yapmakta ve sembolik oyun eksikliği yaşamaktadırlar (Darıca, Abidoğlu ve Gümüşcü, 2005).

2.3. Yüksek İşlevli Otizm

Yüksek işlevli otizm resmi olmayan bir tanımdır. YİO da beceri seviyesi yüksektir (Frith, 2004). Yüksek işlevli otizmi olan çocukların IQ sevipleri 85'in üzerinde tanımlanmaktadır (Baron-Cohen, 2006).

Yüksek işlevli otizimli çocukların, motor becerilerinin görece iyi olduğu, dil gelişiminde gecikme, tonlama ve ezgide tek düzelik, zamirleri yanlış kullanma, ekolali, tekrar edici tonlamalar, artikülasyon problemleri, ilgisiz, içe çekilme, diğer insanların farkında olmama, ebeveynlerine, akranlarına ve yetişkinlere duyarsız davranma, hayali oyunlar oynamama, ısrarcı tutumlar, motor stereotipik hareketler ve olağan dışı nesnelere ilgilenme gibi özellikleri bulunmaktadır.

2.4. Zihin Kuramı

Zihin kuramı, diğerlerinin aklından geçenleri anlamayı, direkt olarak görülmesi ve gözlenmesi olanaklı olmayan belirsiz olan davranışları tahmin etmeyi içerir. Yani kişinin kendisinin ve diğerlerinin zihninin içeriğini anlaması demektir. Zihin kuramı akıl yürütme becerisi ile gerçekleşir (Happe, 1999). İnsanın sosyal ilişkileri ve iletişimi için zihin kuramı ana faktördür. İnsanların birbirlerine şaka yapması, insanın utanması, insanların birbirlerine mahcup olması, alınganlık yapma bunların hepsi zihin kuramı ile gerçekleşir (Korkmaz, 2011).

Zihin kuramı sosyal algısal ve sosyal bilişsel olarak iki gruba ayrılmaktadır. Sosyal algısal zihin kuramı, zihinsel durumların karşısındaki insanın duruşu, yüz ifadesi, mimikleri, ses tonu ile anlaşılmasıdır. Sosyal bilişsel zihin kuramı ise karşısındaki kişinin davranışlarına bakarak geçmişten getirilen bilgi ve deneyimlerle birlikte zihinsel çıkarımda bulunmaktadır. Var olan bu iki zihinsel kurama, normal hayatta karşımızdaki insanın durumunu anlamaya çalışırken ihtiyaç duyarız (Bora, 2009).

Bebeklik ve erken çocukluk döneminde zihin kuramı gelişimine yardımcı olan öncü beceriler, ortak dikkat, ilgisini çeken bir nesneyi parmak ile göstermek, -mış gibi hayali oyun becerileridir. Yaşamın ilk yıllarında bebekler bakışlarıyla bir yetişkinin dikkatini baktığı yere

çekebilir hatta diğer bir kişinin bakışlarını takip edebilir. Ortak dikkat becerisine sahip olan bu çocuklar sosyal bilişsel geri bildirimleri ve zihni anlamaktadır (Tomasello, Carpenter, Call, Behne ve Moll, 2005).

Yaşamın ikinci yılında sembolik oyunun ortaya çıkması önemlidir. Sembolik oyunda çocuklar at fikrini bir sopa ile eyleme geçirmektedir. Böylece bir sopa at düşüncesi yerine geçebilmektedir. Bu şekilde hayali oyunlar kurabilen çocukların zihinsel durumları anlaşılabilir (Hobson, 2004). Bu yıllarda dil gelişimi çocukların kendilerini ve duygularını ifade etmeye çalışmasında önemli bir rol oynamaktadır. Çocukların kızgınlık, mutluluk, üzüntü gibi duyguları ifade etmek için kelimeleri kullanmaya bu dönemde başlarlar. Kendi içsel durumlarının farkına varıp ifade eden çocuklar ileriki zamanlarda zihinsel durumlarının anlaşılmasını sağlar. Bu nedenle duygularla akıl yürütme, diğerlerinin durumlarını anlamak için önemli bir faktördür (Wellman, Philips ve Rodriguez, 2000).

Yaşamın üçüncü yılında çocuklar diğerlerinin farklı farklı isteklerinin olabileceğinin farkına varırlar. 4 yaşlarına geldiğinde ise çocuklar aynı dünya hakkında diğer insanların nasıl farklı şeyler düşünebileceğini zihinde tutabilirler. Bebeklik ve erken çocukluk döneminde zihin kuramı gelişimine yardımcı olan öncü beceriler bu dönemlerde yaşanmaktadır (Wimmer ve Perner, 1983).

2.5. Zihin Kuramının Bireylerdeki Etkisi

2.5.1. Normal Gelişim Gösteren Bireylerde Zihin Kuramı

Gelişimi normal seyirde olan çocuklar 18. aydan itibaren ‘sevmek, istemek’ gibi zihinsel durum belirten cümleleri kullanmaya ve istekleri hakkında konuşmaya başlamaktadırlar. Diğerlerinin zihnini anlamak için istekler ve duygular ile ilgili akıl yürütme önemli bir yoldur. Bununla birlikte inançları anlamaya doğru da gidilmektedir (Wellman, Philips ve Rodriguez, 2000). Zihin okumanın gelişimi normal gelişim gösteren çocuklarda bebeklikten başlayarak erken çocukluk dönemiyle devam etmektedir (Hale ve Tager- Flusberg, 2005).

Normal gelişim gösteren çocuklar 4 yaşlarında, diğerlerinin akli durumunu doğru anlayabilmekte ve karşısındakinin düşüncelerini göz önünde bulundurarak onların ne yapabileceklerini tahmin etmektedir. Özellikle kişinin fikri yanlış olduğunda kendi düşüncesini temel alarak eylemde bulunabileceğini ifade etmektedir. Örn (market kapalı olduğu halde bir

kişinin markete gitme davranışının kişinin marketin kapalı olduğunu bilmiyor olması ya da marketin açık olduğunu sanması ile açıklanır (Kaysılı ve Acarlar, 2011).

Yanlış inancın ikinci düzeyinde birden fazla zihinsel durumlar hakkında çıkarımda bulunmak hedeflenmiştir. ‘Bir kişinin ne düşündüğü hakkında başka bir kişinin ne düşündüğü’ ile ilgili zihinsel okumaları içermektedir. İkinci düzey yanlış inanç becerileri 6 yaşlarda kazanılmaya başlanmaktadır (Baron-Cohen, 2000; Perner ve Wimmer, 1985). Bu yaş ile birlikte zihin okuma becerilerinin tamamlandığı düşünülmektedir. 6-7 yaş sonrasında da ileri düzeyde zihin okuma becerilerinin gelişimi devam etmektedir.

2.5.2. Otizm Spektrum Bozukluğunda Zihin Kuramı

Otizimde sosyal ve bilişsel yetersizliği açıklayan kuramlardan en önemlisi zihin kuramıdır. Zihin kuramı ile otizmdeki davranışsal problemleri açıklamak önemli bir bulgudur (Tager-Flusberg, 2007). Sosyal ilişki becerileri ve bilişsel süreçler arasında önemli bir bağlantı vardır. Bu bağlantı otizmlili çocuklarda zayıftır. Bilişsel ve sosyal süreçler insanların gelişimi ve birbirleriyle iletişimi sürecinde hayat boyu devam eden bir durumdur. Otizmlili bireyler öğrenme ve düşünme ile ilgili de problemler yaşamaktadırlar. Sosyal algı denilen durum otizmde fakirlik düzeyindedir. Bu fakirlik otizmlili çocuklara önemli eksiklikleri getirmektedir. Düşünme ve öğrenme süreçleri otizmde ayırıcı bir özelliktir (Jordan ve Power, 1995). Bu var olan düşünme ile ilgili eksiklikleri zihin kuramı açıklamaktadır.

Otizimde bulunan zihin okuma becerileri yetersizliği sosyal uyumdaki yetersizlikle açıklanmaktadır. Bu sosyal uyum otizmde erken çocukluk döneminde başlayıp yaşamları boyunca sürmektedir. Bir başkasının zihninden geçen farklı düşünceleri, inançları veya karşısındakinin bir şeyler düşüneceğini düşünmekteki yetersizlik diğerlerinin zihninin varlığını düşünememekten kaynaklanmaktadır (Frith, 2001).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeline, evren ve örneklem, araştırmada kullanılan veri toplama araçlarına, verilerin toplanması ve analizine ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

3.1. Araştırma Modeli

Bu araştırma nitel araştırma desenlerinden olgu bilime (fenomenolojiye) göre yapılandırılmıştır. Nitel araştırma desenlerinden olgu bilim deseni anladığımız fakat ayrıntılı bir biçimde bilgiye sahip olmadığımız olguları açıklamaktadır. Olgular karşımıza yönelimler, kavramlar, olaylar ve algılar gibi çeşitli biçimlerde çıkabilmektedir. Günlük yaşantımızda bu olgularla türlü şekillerde karşılaşabiliriz. Ancak bu benzerlik, olguları tam anlamıyla kavradığımız anlamına gelmemektedir. Olgu bilim deseni bize tamamen yabancı olmayan aynı zamanda da tam anlamını anlayamadığımız olguları araştırmayı amaçlayan çalışmalar için zemin oluşturur. Bununla beraber, olgu bilim deseni kesin ve genel sonuçlar ortaya sunmayabilir fakat olguyu daha iyi anlamamıza yol açacak örnekler, sonuçlar ortaya koyabilir. Amaçlı örnekleme nitel araştırmalar içinde ortaya çıkmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2016).

Yukarıdaki bilgiler doğrultusunda çalışmada yüksek işlevli otizmlı çocukların düşünce içeriklerini ve duygu içeriklerini incelemek amacı ile projektif testlerden Beier Cümle Tamamlama Testi kullanılmıştır.

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırmada amaçlı örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Patton'a (1987) göre, amaçlı örnekleme zengin bilginin üzerinde ayrıntılı çalışmaya olanak vermektedir. Bu anlamda amaçlı örnekleme olguların ve olayların ortaya çıkmasında faydalı olmaktadır.

Araştırmaya, İstanbul'da (Avrupa) bulunan Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi, İstanbul'da (Asya) bulunan Psikolojik Danışmanlık ve Eğitim Merkezi ve Kocaeli'nde bulunan Özel Rehabilitasyon Merkezinden gönüllü olarak katılmayı kabul eden 26 yüksek işlevli otizmlı bireyler ve aileleri dahil edilmiştir. 7-23 yaşları arası yüksek işlevli otizm spektrum bozukluğuna sahip, okuma yazma bilen bireyler katılmıştır. Çalışma Hasan Kalyoncu

Üniversitesi Girişimsel olmayan Etik Kurulu'na değerlendirilmiş olup, etik açıdan uygun bulunmuştur.

3.3. Veri Toplama Araçları

Yüksek işlevli otizmlili bireylerin düşünce içeriklerinin ve duygu içeriklerinin normal gelişim gösteren çocukların düşünce içerikleri ile benzer bulgular edinmek amacıyla otizmlili bireylere projektif testlerden Beier Cümle Tamamlama Testi doldurtulmuştur.

Bu araştırmada katılımcılardan iki farklı ölçme aracı ile veri toplanmıştır. Bu ölçme araçları sırasıyla; (a) Sosyo-demografik bilgi formu (b) Beier Cümle Tamamlama Testi. Bu ölçme araçlarının özellikleri takip eden bölümde ifade edilmiştir.

Sosyo-Demografik Form: Bu form, yüksek işlevli otizmlili çocukların ebeveynlerine doldurtulmuştur. Ebeveynlere ilişkin kategorik değişkenler hakkında veri toplamak amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilmiştir. Sosyo-Demografik Form Ek-1'de verilmiştir.

Beier Cümle Tamamlama testi: Projektif testlerden Beier Cümle Tamamlama Testi, kelime çağrışım testlerinin doğal ve mantiki sonucudur. İndiana Üniverstesi profesörlerinden Delton C.Beier (1960) tarafından, Ankara Gazi Eğitim Enstitüsünde psikoloji öğretmeni iken geliştirmiştir. Test ve Araştırma Bürosu tarafından Türkçe kopyası çoğaltılmıştır. Gazi-Beier 47 Cümle Tamamlama Testinin puanlayıcılar arası güvenilirliği (+) ifadeler için yaklaşık 0.80, (-) ifadeler için 0.70 ve nötr (0) ifadeler için ise 0.50 civarında bulunmuştur (Akkoyun 1993). Testin A ve B olmak üzere iki formu bulunmaktadır. A formu 56 yarım kalmış cümle ile 8 ile 16 yaşlar arasındaki çocuklara, B formu ise, 67 yarım kalmış cümle ile daha ileri yaşlardaki çocuklara ve yetişkinlere uygulanmaktadır. Bireylerin ve grupların tavır, düşünce ve duygularının incelenmesinde kullanılır. Uygulama için özel bir ihtisas gerekmez, zaman bakımından ekonomiktir, kolay sonuca varılır. Bu teste verilen cevapların iyi-kötü, doğru-yanlış gibi yanları yoktur. Bu nedenle cevap veren açısından şu veya bu şekilde cevaplandırmaya karşı direnç olmaz. Bu testte deneğe bir cümlenin iki, üç cümlesi verilir ve onu tamamlanması istenir.

3.4. Verilerin Toplanması ve Analizi

Bu çalışmadan verilerin analizi için içerik analizi kullanılmıştır. İçerik analizinde temel amaç, elde ettiğimiz verileri izah edecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır. Betimsel analizde sonuca yönelik yorumlanan veriler içerik analizinde daha yoğun bir uygulamaya sunulmaktadır. Betimsel bir yaklaşımla atlanan kavram ve temalar içerik analiziyle ortaya çıkabilir. Bu nedenle elde edilen verilerin önce sınıflandırılması sonrasında ise ortaya koyulan sınıflandırmalara göre mantığa uygun bir şekilde düzenlenmesi buna göre verileri açıklayan konuların tespit edilmesi gerekmektedir. İçerik analizinde ana çerçevede uygulanan yöntem, bir biri ile aynı olan verileri belirli sınıflamalar ve başlıklar ile bir araya getirmek ve bunları okuyucunun anlayacağı şekilde düzenleyip yorumlamaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2016).

Yapılan bu çalışmada, betimsel ve içerik analizlerinde yüksek işlevli otizmlili bireylerin cümle tamamlama testine verdikleri cevaplar kodlar halinde uygulayıcı tarafından kategori haline getirilmiştir. Tamamlanan cümlelerden 26 bireyin en çok doldurduğu cümlelerin frekansı belirlenmiştir. En çok tamamlanan sekiz cümle tema olarak seçilmiştir. Bu temalar otizmlili bireylerin verdiği cevaplara göre araştırmamıza uygun kodlara ayrılmıştır. Bu cümlelerden duygu ve düşünce kodları bizim çalışmamızı anlamlı kılmıştır.

Çalışmaya katılmak istemeyen otizmlili bireyler çalışma dışı bırakılmıştır. Görüşme öncesi ebeveynlere çalışma hakkında bilgi verilmiştir. Araştırma öncesinde, ebeveynlere bilgi verildikten sonra rıza formu imzalatılmıştır. Ardından hazırlanan sosyo-demografik bilgi formları aileler tarafından doldurulmuştur. Görüşmeler otizmlili bireylerin bulunduğu psikolojik danışmanlık merkezlerinde ve rehabilitasyon merkezlerinde gerçekleştirilmiştir. Bier Cümle Tamamlama Test' inde bulunan 23 soru otizmlili bireylere doldurulması için 'yarım kalan cümleleri sana göre doldur' yönergesi ile verilmiştir. Soruların doldurulma süreleri 20-40 dakika arası değişiklik göstermiştir.

Projektif test olan Beier Cümle Tamamlama Test' ini uygulamak için otistik bireyler için uygun ortam ve saat belirlenmiş olup, ailelere araştırmanın içeriği hakkında bilgi verilmiştir. Annelerden alınan bilgilerin araştırma dışında hiçbir şekilde başka yerlerde kullanılmayacağına dair gizlilik ilkesinden bahsedilmiştir. Araştırmaya katılan kişilerin gönüllülük ve araştırmaya katılmaya rızası olduğunu belirtmek için katılımcılarına ebeveynlerine araştırmacı tarafından hazırlanan rıza formu imzalatılmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUM

Araştırmanın bu bölümünde verilerin hem betimsel analiz hem de içerik çözümlemesi sonucunda elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Bu doğrultuda Beier Cümle Tamamlama Testi'nden seçilmiş olan sekiz cümlenin analiz sonuçları aşağıda ayrı başlıklar altında sunulmuştur.

4.1. Cümle Tamamlama İfadesine İlişkin Bulgular

4.1.1. Birinci Cümle Tamamlama İfadesi

Beier Cümle Tamamlama Testi'nden seçilen birinci maddede katılımcılardan 'Büyüyünce...' cümlesini tamamlamaları istenmiştir. Yapılan betimsel ve içerik analizleri doğrultusunda aşağıda belirtilmiş olan 3 kod ortaya çıkmıştır.

1. Geleceğe yönelik aile ile ilgili amaç
2. Geleceğe yönelik akademik amaç
3. Geleceğe yönelik kişisel amaç

Yukarıda belirtilen kodların kaç katılımcı ve hangi katılımcılar tarafından belirtildiği konusundaki betimsel analiz sonuçları Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1. "Büyüyünce..." İfadesine İlişkin Betimsel Analiz Sonuçları

Kod	Katılımcılar	Frekans
Geleceğe yönelik aile ile ilgili amaç	V21, V22, V24	3
Geleceğe yönelik akademik amaç	V2, V4, V5, V6, V7, V9, V11, V12, V14, V16, V18, V20, V23	13
Geleceğe yönelik kişisel amaç	V1, V3, V10, V13, V15, V19, V25, V26	8

Yukarıda belirtilen betimsel bilgilere ilişkin içeriksel çözümlerler aşağıda örnekler de verilerek sunulmuştur.

Geleceğe yönelik aile ilgili amaç alt başlığı altında, üç (3) katılımcı aşağıdaki örnek ifadelerde görüldüğü üzere büyüyünce aile içinde almak istedikleri role ilişkin tamamlamalar yapmıştır.

Örnek: Büyüünce *abi olacağım* (V10).

Büyüünce *Çınar oldu* (V21).

Büyüünce *annem* (V24).

Yukarıdaki örnek ifadelerden ve katılımcılarla yürütülen bireysel görüşmelerden hareketle V21 ve V24'e ait tamamlamalar ile ilgili olarak şu hususları belirtmekte fayda olduğu düşünülmektedir. V21'in "Büyüünce Çınar oldu" derken, esasen kardeşinin dünyaya gelmesiyle ilgili bilgi vermek istediği düşünülmektedir. Burada di'li geçmiş zaman kullanmasının sebebinin otizmlili bireylerin dili kullanma ile ilgili yetersizlikleriyle alakalı olabileceği düşünülmektedir. V24'ün ise "Büyüünce annem" derken aslında kız çocuklarının büyüdüğüne dair yapmış olduğu bir gözlemi ifade ettiği tahmin edilmektedir.

Geleceğe yönelik akademik amaç alt başlığı altında aşağıdaki örnek ifadelerde görüldüğü üzere katılımcılardan on u (10) büyüünce olmak istedikleri mesleki bir hedefe yönelik çeşitli cümle tamamlamaları yapmıştır. Bu tanımlamaların akademik yaşamlarındaki bir amacı ifade ettiği düşünülmektedir.

Örnek: Büyüünce *doktor olmak istiyorum* (V2, V23)

Büyüünce *uçak mühendisi olacağım* (V4)

Büyüünce *bilgisayar mühendisi olacağım* (V5, V20)

Büyüünce *ortaokula gittim* (V6)

Büyüünce *profesör olacağım* (V7)

Büyüünce *bilim adamı olmayı isterdim (olacağım)* (V9, V12)

Büyüünce *mühendis olmak isterim* (V11)

Büyüünce *polis olacağım* (V14)

Büyüünce *astronot olacağım* (V16)

Büyüünce *imam olacağım* (V18)

Yukarıdaki örnek ifadelerden ve katılımcılarla yürütülen bireysel görüşmelerden hareketle V2, V4, V5, V6, V7, V9, V11, V12, V14, V16, V18, V20 ve V23 ait cümle

tamamlamaları ile ilgili olarak Şu hususları belirtmekte fayda olduğu dŐŐŐnŐlmektedir. V9'un "BŐyŐyŐnce bilim adamı olmayı isterdim" ifadesinde geŐmiŐ zaman kullanmasının sebebinin, otizimli bireylerin "Önce-sonra", "bugŐn-yarın" gibi zaman kavramlarını kullanmada yaşadıkları gŐŐlŐk ve iletişim bozukluğu ile ilişkili olduğu dŐŐŐnŐlmektedir. V2, V4, V5, V6, V7, V11, V12, V14, V16, V18, V20 ve V23'de ise otizimli bireylerin gelecekte hangi mesleğe sahip olmak istediklerini belirttikleri görölmektedir. Katılımcılardan yalnızca V6 bir meslek yerine "ortaokul" gibi bir ŐĐretim kurumuna devam etmek istediğini belirtmiştir.

GeleceĐe yŐnelik kiŐisel amaŐ alt baŐlıĐı altında aŐaĐıdaki Őrnek ifadelerde gŐrŐldŐĐu ūzere katılımcılardan sekizi (8) bŐyŐyŐnce kiŐiliĐine uygun bir role iliŐkin tamamlamalar yapmıŐtır.

Örnek: BŐyŐyŐnce iÇe gideceğim (V1)

BŐyŐyŐnce koyu pembe bilgisayar alacağım (V3)

BŐyŐyŐnce Őocuklarım olacak (V10)

BŐyŐyŐnce ev ortamında ŐalıŐmak isterdim (V13)

BŐyŐyŐnce ağabey olurum(V15)

BŐyŐyŐnce hip hop Şarkı sŐyleyeceĐim (V19)

BŐyŐyŐnce erkek adam olurdum (V25)

BŐyŐyŐnce insanları uyutacağım (V26)

Yukarıdaki Örnek ifadelerden ve katılımcılarla yŐrŐtŐlen bireysel gŐrŐŐmelerden hareketle V1, V3, V10, V13, V15, V19, V25 ve V26 ait cŐmle tamamlamaları ile ilgili olarak Şu hususları belirtmekte fayda olduğu dŐŐŐnŐlmektedir. V25'in "BŐyŐyŐnce erkek adam olurdum" ifadesinde geŐmiŐ zaman kullanmasının sebebinin otizimli bireylerin "Önce-sonra", "bugŐn-yarın" gibi zaman kavramlarını kullanmada yaşadıkları gŐŐlŐkle ilgili olduğu dŐŐŐnŐlmektedir. V1, V3, V10, V13, V15, V19 ve V26'e ait cŐmle tamamlamalarında ise otizimli bireylerin gelecekte neler yapmak istediklerine odaklandığı görölmektedir.

4.1.2. İkinci CŐmle Tamamlama İfadesi

Beier CŐmle Tamamlama Testi'nden seÇilen ikinci maddede katılımcılardan 'ŐĐretmenim...' cŐmlesini tamamlamaları istenmiştir. Yapılan betimsel ve iÇerik analizleri doğrultusunda aşağıda belirtilmiş olan 5 kod ortaya ŐıkmıŐtır.

1. İŐim Belirtme

2. Özellik ya da Mizaç Belirtme

3. Durum (Eylem) Belirtme

4. Branş Belirtme

5. Duygu İfadesi

Yukarıda belirtilen kodların kaç katılımcı ve hangi katılımcılar tarafından belirtildiği konusundaki betimsel analiz sonuçları Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2. “Öğretmenim...” İfadesine İlişkin Betimsel Analiz Sonuçları

Kod	Katılımcılar	Frekans
İsim Belirtme	V5, V8, V9, V10, V11	5
Özellik ya da Mizaç Belirtme	V1, V4, V14, V20, V21, V24	6
Durum (Eylem) Belirtme	V2, V3, V6, V7, V15, V16, V19, V22, V23, V25, V26	11
Branş Belirtme	V12, V13	2
Duygu İfadesi	V18	1

Yukarıda belirtilen betimsel bilgilere ilişkin içeriksel çözümler, aşağıda örnekler sunularak verilmiştir.

İsim belirtme alt başlığı altında aşağıdaki örnek ifadelerde görüldüğü üzere, katılımcılardan beşi (5) cümleyi öğretmenin isimlerini yazarak tamamlamışlardır.

Örnek: Öğretmenim *Eda* (V5)

Öğretmenim *Sezgin* (V8)

Öğretmenim *Aziz Bayramhan* (V9)

Öğretmenim *Şengül Toltul* (V10)

Öğretmenim *Meliha* (V11)

Yukarıdaki örnek ifadelerden anlaşılacağı üzere, isim belirtme başlığı altında verilen tüm cevaplarda otizmlili bireylerin öğretmenlerinin isimlerini yazdığı görülmüştür.

Özellik ya da mizaç belirtme alt başlığı altında, aşağıdaki örnek ifadelerde görüldüğü üzere katılımcılardan altısı (6) öğretmenin kişilik ya da mizaç özelliklerine ilişkin tamamlamalar yapmıştır.

Örnek: Öğretmenim *çok iyidir* (V1)

Öğretmenim *çok güzel ve çok iyi* (V4)

Öğretmenim *iyi biri* (V14)

Öğretmenim *güzelidir* (V20)

Öğretmenim *çok iyi* (V21)

Öğretmenim *güzel* (V24)

Yukarıdaki örnek ifadelerden ve katılımcılarla yürütülen bireysel görüşmelerden hareketle özellik ya da mizaç belirtme alt başlığı altında verilen tüm cevaplarda otizmlili bireylerin öğretmenlerinin kişilik özelliklerini belirttiği gözlenmiştir.

Durum ya da eylem belirtme alt başlığı altında aşağıdaki örnek ifadelerde görüldüğü üzere, katılımcılardan on biri (11) öğretmenlerinin ne yaptığına, yani bir eylemine ilişkin tamamlamalar yapmıştır.

Örnek: Öğretmenim *öğreten biridir* (V2)

Öğretmenim *bana yarın karne verecek* (V3)

Öğretmenim *bana sorular sordu* (V6)

Öğretmenim *yere çöker* (V7)

Öğretmenim *ders yapar* (V15)

Öğretmenim *ixsir yapar* (V16)

Öğretmenim *çiçek yaptı* (V19)

Öğretmenim *ders yapıyor* (V22)

Öğretmenim *tahtaya yazı yazdı* (V23)

Öğretmenim *bana okumayı öğretiyor* (V25)

Öğretmenim *hayatımın şekillenmesini sağlayan kişi* (V26)

Yukarıdaki örnek ifadelerden ve katılımcılarla yürütülen bireysel görüşmelerden hareketle V2, V3, V6, V7, V15, V16, V19, V22, V23, V25 ve V26 ait olan cümle tamamlamaları ile ilgili olarak şu hususları belirtmekte fayda olduğu düşünülmektedir. V26'nın "Öğretmenim hayatımın şekillenmesini sağlayan kişi" derken, matematik öğretmenin onu çok sevdiğini ve ona yardımcı olduğunu ifade ettiği düşünülmektedir. Ayrıca katılımcı, bire bir görüşmede

matematik öğretmeni olmak istediğini de belirtmiştir. V6, V19 ve V23'nin di'li geçmiş zaman, V3'ün gelecek zaman, V22 ve V25'in şimdiki zaman kullanmasının sebebinin ise otizmlili bireylerin dili kullanmada yeterli düzeye ulaşamamış olması olduğu düşünülmektedir. Otizmlili bireylerin “önce-sonra”, “bugün-yarın” gibi zaman kavramlarını kullanmada yaşadıkları güçlüğü, onların iletişim konusunda yaşadığı zorluklarla da ilişkili olduğu öngörülmektedir. Son olarak V2, V7, V15 ve V16'da ifade edilen cümlelerin var olan durumun genel tanımını ifade ettiği gözlenmektedir.

Branş belirtme alt başlığı altında aşağıdaki örnek ifadelerde görüldüğü üzere katılımcılardan ikisi (2) öğretmenlerinin branşına ilişkin tamamlamalar yapmıştır.

Örnek: Öğretmenim *sosyal öğretmeni (V12)*

Öğretmenim *matematik öğretmeni (V13)*

Yukarıdaki örnek ifadelerden ve katılımcılarla yürütülen bireysel görüşmelerden hareketle branş belirtme başlığı altında verilen tüm cevaplarda otizmlili bireylerin öğretmenlerinin branşlarını yazdığı görülmüştür. Söz konusu ifadeler, bu katılımcıların sevdikleri ders ya da sevdikleri öğretmenle bağlantılı olarak ortaya çıkmış olabilir

Duygu ifadesi alt başlığı altında aşağıdaki örnek ifadelerde görüldüğü üzere katılımcılardan biri (1) öğretmenlerine olan duygularına ilişkin tamamlamalar yapmıştır.

Örnek: Öğretmenim *canım benim (V18)*

Yukarıdaki örnek ifadeden ve katılımcıyla yürütülen bireysel görüşmelerden hareketle V18'in “Öğretmenim canım benim” derken, esasen öğretmene olan duygularını, yani sevgisini ifade etmek istediği düşünülmektedir.

4.1.3. Üçüncü Cümle Tamamlama İfadesi

Beier Cümle Tamamlama Testi'nden seçilen üçüncü maddede katılımcılardan ‘Annem...’ cümlesini tamamlamaları istenmiştir. Yapılan betimsel ve içeriksel analizler doğrultusunda aşağıda belirtilmiş olan 5 kod ortaya çıkmıştır.

1. Eylem Belirtme
2. Özellik Belirtme
3. Meslek Belirtme

4. Duygu ifadesi

5. İsim Belirtme

Yukarıda belirtilen kodların kaç katılımcı ve hangi katılımcılar tarafından belirtildiği konusundaki betimsel analiz sonuçları Tablo 3’de sunulmuştur.

Tablo 3. “Annem...” İfadesine İlişkin Betimsel Analiz Sonuçları

Kod	Katılımcılar	Frekans
	<i>Evin içindeki eylemler</i>	
Eylem belirtme	V6, V16, V22, V25	10
	<i>Evin dışındaki eylemler</i>	
Özellik belirtme	V3, V7, V15, V18, V19, V23 V4, V12, V13, V20, V21	5
Meslek belirtme	V8, V9	2
Duygu ifadesi	V1, V10, V14, V24, V26	5
İsim belirtme	V2, V5, V8, V11	4

Yukarıda belirtilen betimsel bilgilere ilişkin içeriksel çözümlenmeler, aşağıda örnekler verilerek sunulmuştur.

Eylem belirtme alt başlığı altında, aşağıdaki örnek ifadelerde görüldüğü üzere katılımcılardan dördü (4) annenin ev içindeki rollerine, sorumluluklarına, görevlerine altısı (6) ise annenin diğer görevlerine ilişkin tamamlamalar yapmıştır.

Örnek:

Ev içindeki eylemler

Annem bana çikolatalı kek yaptı (V6)

Annem yemek yapar (V16)

Annem kek yapar (V22)

Annem her akşam yemek yapıyor (V25)

Ev dışındaki eylemler

Annem arabada rahatsız ettim (V3)

Annem dona kalır (V7)

Annem telefon alır (V15)

Annem Kocaeliyi anlattı (V18)

Annem pazara gitti (V19)

Annem markete gitti (V23)

Yukarıdaki örnek ifadelerden ve katılımcılarla yürütülen bireysel görüşmelerden hareketle V6, V16, V22 ve V25'e ait cümle tamamlamaları ile ilgili olarak şu hususları belirtmekte fayda olduğu düşünülmektedir. Eylem başlığı altında verilen tüm cevaplarda otizmlili bireylerin annelerinin ev içinde neler yaptığı ile ilgili bilgi verdikleri görülmüştür. V3, V7, V15, V18, V19, V23'de ise otizmlili bireylerin annelerinin ev dışında neler ile ilgilendiklerini anlatan bilgiler verdiği anlaşılmıştır. Bu kod altında toplanan ifadelerin ağırlıklı olarak aile içindeki toplumsal cinsiyet rollerine işaret ettiği ve annenin çoğunlukla mutfak ve mutfak alışverişi ile ilgili görevlerine odaklandığı gözlenmektedir.

Özellik belirtme alt başlığı altında aşağıdaki örnek ifadelerde görüldüğü üzere katılımcılardan on beşi (15) annesinin özelliklerine ilişkin tamamlamalar yapmıştır.

Örnek: *Annem çok güzel çok iyi bir varlık (V4)*

Annem çok güzel (V12)

Annem bana sorular sordu (V13)

Annem biraz uzundur (V20)

Annem çok iyi (V21)

Yukarıdaki örnek ifadelerden ve katılımcılarla yürütülen bireysel görüşmelerden hareketle V4, V12, V13, V20 ve V21'e ait cümle tamamlamaları ile ilgili olarak şu hususları belirtmekte fayda olduğu düşünülmektedir. V4, V12 ve V21'e ait "Annem çok güzel çok iyi bir varlık", "Annem çok güzel" ve "Annem çok iyi" ifadelerinde, annenin kişilik özelliğinden bahsedildiği düşünülmektedir. V13'e ait "Annem bana sorular sordu" ifadesinin ise annesinin onun gelişimi için ona sorular sorma özelliğine işaret ettiği düşünülmektedir. V20'e ait "Annem biraz uzundur" ifadesinde ise annenin dış görünüşüne ait bir özellikten bahsedildiği düşünülmektedir.

Meslek belirtme alt başlığı altında aşağıdaki örnek ifadelerde görüldüğü üzere, katılımcılardan ikisi (2) annelerinin mesleğine ilişkin tamamlamalar yapmıştır.

Örnek: *Annem ev hanımı (V8)*

Annem ev işlerinden sorumludur (V9)

Yukarıdaki örnek ifadelerden ve katılımcılarla yürütülen bireysel görüşmelerden hareketle V8 ve V9'a ait cümle tamamlamaları ile ilgili olarak şu hususları belirtmekte fayda olduğu düşünülmektedir. Meslek başlığı altında verilen tüm cevaplarda otizmlili bireylerin annelerinin ev işlerinden sorumlu olduğunu belirten ifadeler paylaştıkları görülmüştür. Bu ifadelere cinsiyete dayalı iş bölümü açısından bakıldığında, kadının “ev içi emek” gerektiren işlerden sorumlu olduğu gözlenmektedir.

Duygu ifadesi alt başlığı altında aşağıdaki örnek ifadelerde görüldüğü üzere katılımcılardan dördü annelerine olan duygularına ilişkin tamamlamalar yapmıştır.

Örnek: Annem beni sever (V1)

Annem beni çok sever (V10)

Annem beni sever (V14)

Annem melek (V26)

Annem nerde (V24)

Yukarıdaki örnek ifadelerden ve katılımcılarla yürütülen bireysel görüşmelerden hareketle V1, V10, V14 ve V26' ya ait cümle tamamlamaları ile ilgili olarak şu hususları belirtmekte fayda olduğu düşünülmektedir. Duygu ifadesi başlığı altında verilen tüm cevaplarda otizmlili bireylerin annelerine olan duygularını ifade ettikleri görülmüştür. Bu duyguların sevgi ve merak etrafında toplandığı anlaşılmaktadır.

İsim belirtme alt başlığı altında aşağıdaki örnek ifadelerde görüldüğü üzere katılımcılardan dördü annelerinin isimlerine ilişkin tamamlamalar yapmıştır.

Örnek: Annem Ela hanımdır (V2)

Annem Eda (V5)

Annem Fatma (V8)

Annem Müge (V11)

Yukarıdaki örnek ifadelerden ve katılımcılarla yürütülen bireysel görüşmelerden hareketle isim başlığı altında verilen tüm cevaplarda otizmlili bireylerin annelerinin isimlerini ifade ettikleri görülmüştür.

4.1.4. Dördüncü Cümle Tamamlama İfadesi

Beier Cümle Tamamlama Testi'nden seçilen dördüncü maddede katılımcılardan 'Benim için en mutlu olay...' cümlesini tamamlamaları istenmiştir. Yapılan betimsel ve içerik analizleri doğrultusunda aşağıda belirtilmiş olan 6 kod ortaya çıkmıştır.

1. Akademik başarı
2. Kişisel (Doğum günü)
3. Durum Belirtme
4. Estetik
5. Sosyal faaliyet
6. Duygu (duygusal ihtiyacın karşılanması, doğrudan ifade, duyguların üstünü örtme)

Yukarıda belirtilen kodların kaç katılımcı ve hangi katılımcılar tarafından belirtildiği konusundaki betimsel analiz sonuçları Tablo 4'de sunulmuştur.

Tablo 4. "Benim için en mutlu olay..." İfadesine İlişkin Betimsel Analiz Sonuçları

Kod	Katılımcılar	Frekans
Akademik başarı	V1, V24	2
Kişisel (Doğum günü)	V2, V3, V6, V8, V9, V10, V11, V14,	1
Durum Belirtme	V15, V18, V19, V22	10
Estetik	V12	1
Sosyal faaliyet yapmak	V5, V16, V23	3
Duygu (Duygusal ihtiyacın karşılanması, Doğrudan ifade etme, Duygusal üstünü örtme)	V4,V20, V7,V25, V13	5

Yukarıda belirtilen betimsel bilgilere ilişkin içeriksel çözümlenmeler aşağıda örnekler halinde sunulmuştur.

Akademik başarı alt başlığı altında aşağıdaki örnek ifadelerde görüldüğü üzere, katılımcılardan ikisi (2) akademik başarılarına ilişkin tamamlamalar yapmıştır.

Örnek: Benim için en mutlu olay *sınavdan 100 almam (V1)*

Benim için en mutlu olay *ders (V24)*

Yukarıdaki örnek ifadelerden ve katılımcılarla yürütülen bireysel görüşmelerden hareketle V1 ve V24'e ait cümle tamamlamaları ile ilgili olarak şu hususları belirtmekte fayda olduğu düşünülmektedir. Akademik başarı başlığı altında V1'in "Benim için en mutlu olay sınavdan 100 almam" derken sınavdan 100 puan almasının onu mutlu ettiğini ifade ettiği düşünülmektedir. V24'e ait "Benim için en mutlu olay ders" ifadesinden ise ders yapmanın katılımcıyı mutlu ettiği anlaşılmaktadır.

Kişisel (Doğum günü) alt başlığı altında aşağıdaki örnek ifadelerde görüldüğü üzere katılımcılardan ikisi (2) kişisel bir durum üzerinden tamamlamalar yapmıştır.

Örnek: Benim için en mutlu olay *doğum günü partisi(V2)*

Benim için en mutlu olay *doğum günü pastası (V3)*

Yukarıdaki örnek ifadelerden ve katılımcılarla yürütülen bireysel görüşmelerden hareketle kişisel (doğum günü) başlığı altında verilen tüm cevaplarda otizimli bireylerin doğum günü partisinden ve pastasından hoşlandıklarını belirttikleri düşünülmektedir. Ayrıca bu ifadelerden kendilerini biricik hissettiren ve tüm ilgiyi üzerlerinde hissettikleri bir anı tanımladıkları anlaşılmaktadır.

Durum belirtme alt başlığı altında aşağıdaki örnek ifadelerde görüldüğü üzere katılımcılardan on tanesi (10) durum belirten tamamlamalar yapmıştır.

Örnek: Benim için en mutlu olay *kış (V6)*

Benim için en mutlu olay *uyumak (V8)*

Benim için en mutlu olay *dolapçıda dolaba girdiğim zaman (V9)*

Benim için en mutlu olay *kışın kar yağması (V10)*

Benim için en mutlu olay *gezmek (V11)*

Benim için en mutlu olay *ailemin yanımda olması (V14)*

Benim için en mutlu olay *olur (V15)*

Benim için en mutlu olay *Kocaeli'nde oturmak (V18)*

Benim için en mutlu olay *çarşıdan hard disk alacağım (V19)*

Benim için en mutlu olay *yemek yerken* (V22)

Yukarıdaki örnek ifadelerden ve katılımcılarla yürütülen bireysel görüşmelerden hareketle V6, V8, V9, V10, V11, V14, V15, V18, V19 ve V22'ye ait cümle tamamlamaları ile ilgili olarak şu hususları belirtmekte fayda olduğu düşünülmektedir. V19'ün "Benim için en mutlu olay çarşıdan hard disk alacağım" ifadesinde gelecek zaman kullanmasının sebebinin otizmli bireylerin dili kullanma ile ilgili yetersizlikleriyle alakalı olduğu düşünülmektedir. V22'nin "Benim için en mutlu olay yemek yerken" ifadesinde de cümle tamamlama ile ilgili dilsel bir güçlük yaşandığı gözlenmektedir. V6, V8, V10, V11, V14, V15 ve V18'e ait ifadelerde ise dilbilgisi açısından uygun tamamlamalar yapıldığı görülmektedir.

Estetik alt başlığı altında aşağıdaki örnek ifadede görüldüğü üzere katılımcılardan biri (1) estetiğe ilişkin tamamlama yapmıştır.

Örnek: Benim için en mutlu olay *çevrenin güzel olması* (V12)

Yukarıdaki örnek ifadeden ve katılımcıyla yürütülen bireysel görüşmelerden hareketle V12'nin "Benim için en mutlu olay çevrenin güzel olması" ifadesinin çevrenin görünümü ile ilgili bir tamamlamaya işaret ettiği düşünülmektedir. Bunun yanı sıra bu cümlenin estetik haz duygusu ile alakalı olarak yazıldığı düşünülmektedir.

Sosyal faaliyet alt başlığı altında aşağıdaki örnek ifadelerde görüldüğü üzere katılımcılardan üçü sosyal faaliyete ilişkin tamamlama yapmıştır.

Örnek: Benim için en mutlu olay *teyzeye gitmek* (V5)

Benim için en mutlu olay *akrabasını ziyaret etmek* (V16)

Benim için en mutlu olay *arkadaşı* (V23)

Yukarıdaki örnek ifadelerden ve katılımcılarla yürütülen bireysel görüşmelerden hareketle V5, V16 ve V23 ait olanlar ile ilgili olarak şu hususları belirtmekte fayda olduğu düşünülmektedir. V23'e ait "Benim için en mutlu olay arkadaşı" ifadesinin dil ile ilgili yaşanan problemden kaynaklandığı düşünülmektedir. Aslında bu cümle ile arkadaşına sahip olmanın onu mutlu ettiğini ifade ettiği düşünülmektedir. Bu koddaki ifadelerin, katılımcının yakın ilişki içinde olduğu insanlarla zaman geçirmeye, bir araya gelmeye işaret eden cümleler olduğu görülmektedir.

Duygu alt başlığı altında aşağıdaki örnek ifadelerde görüldüğü üzere katılımcılardan beşi (5) duyguya ilişkin tamamlamalar yapmıştır.

Örnek: Benim için en mutlu olay *herkesin beni sevmesi (V4)*

Benim için en mutlu olay *annemle güzel bir vakit (V20)*

Benim için en mutlu olay *sevinmek (V7)*

Benim için en mutlu olay *sevinmek (V25)*

Benim için en mutlu olay *yoktur (V13)*

Yukarıdaki örnek ifadelerden ve katılımcılarla yürütülen bireysel görüşmelerden hareketle V4'ün "Benim için en mutlu olay herkesin beni sevmesi" ifadesinin sevilme ihtiyacına ve herkes tarafından sevilen biri olmanın önemine işaret ettiği düşünülmektedir. Bu ifade, duygusal ihtiyaçlarını sözel olarak ifade edebilme becerisi açısından son derece dikkate değerdir. V20'nin "Benim için en mutlu olay annemle güzel bir vakit" ifadesinin de anneye geçirilecek bir zaman aralığının mutluluk kaynağı olduğuna ve katılımcının bu yönde bir duygusal ihtiyacı olduğuna gönderme yaptığı düşünülmektedir. V7 ve V25'in "Benim için en mutlu olay sevinmek" ifadesinin ise mutluluk ve sevinci birlikte değerlendirmesi itibariyle doğrudan bir duygu ifadesi olduğu görülmektedir. V13'ün "Benim için en mutlu olay yoktur" derken duygularını ifade etmekten kaçındığı ve duygularının üstünü örttüğü öngörülmektedir.

4.1.5. Beşinci Cümle Tamamlama İfadesi

Beier Cümle Tamamlama Testi'nden seçilen beşinci maddede katılımcılardan 'İstedğim olmayınca...' cümlesini tamamlamaları istenmiştir. Yapılan betimsel ve içerik analizleri doğrultusunda aşağıda belirtilmiş olan 4 kod ortaya çıkmıştır.

1. Duygu İfadesi
2. Tepki (ona gösterilen çevresel tepki - kendisinin verdiği (kişisel) olumlu ya da olumsuz tepki)
3. Durum (Eylem) Belirtme
4. Kabullenme

Yukarıda belirtilen kodların kaç katılımcı ve hangi katılımcılar tarafından belirtildiği konusundaki betimsel analiz sonuçları Tablo 5'de sunulmuştur.

Tablo 5. “İstediğim olmayınca...” İfadesine İlişkin Betimsel Analiz Sonuçları

Kod	Katılımcılar	Frekans
Duygu ifadesi	V1, V3, V11, V12, V18, V22, V24, V26	8
Tepki		
(Ona gösterilen çevresel tepki	V5	7
Kendisinin verdiği (kişisel)	V16, V21, V25	
-olumlu tepki	V7, V20, V23	
-olumsuz tepki		
Durum (Eylem) Belirtme	V6, V15, V19	3
Kabullenme	V4, V8, V9, V10, V13	5

Yukarıda belirtilen betimsel bilgilere ilişkin içeriksel çözümlenmeler aşağıda örnekler halinde sunulmuştur.

Duygu ifadesi alt başlığı altında aşağıdaki örnek ifadelerde görüldüğü üzere katılımcılardan sekizi duygularını ifade etmeye ilişkin tamamlamalar yapmıştır.

Örnek: İstediğim olmayınca *kendimi kötü hissederim (V1)*

İstediğim olmayınca *üzülürüm (V3)*

İstediğim olmayınca *üzülürüm (V11)*

İstediğim olmayınca *üzülüyorum (V12)*

İstediğim olmayınca *çok üzülürüm (V18)*

İstediğim olmayınca *üzülüyorum(V22)*

İstediğim olmayınca *üzülür (V24)*

İstediğim olmayınca *ben en azından çok ağlamıyorum (V26)*

Yukarıdaki örnek ifadelerden ve katılımcılarla yürütülen bireysel görüşmelerden hareketle V1, V3, V11, V12, V18, V22, V24 ve V26’ya ait cümle tamamlamaları ile ilgili olarak şu hususları belirtmekte fayda olduğu düşünülmektedir. V26’nın “İstediğim olmayınca ben en azından çok ağlamıyorum” ifadesinin, kendisinin ve diğerlerinin duygularının farkında olduğuna işaret ettiği düşünülmektedir. V1, V3, V11, V12, V18, V22 ve V24’te ise katılımcıların üzüntü duygularını ifade ettikleri gözlenmektedir. Katılımcıların her birinin

istedikleri bir şey olmadığında bunu üzüntü duygusu ile ifade etmiş olmasının, onların duygusal farkındalık ve duyguları kavrama becerilerinin oldukça gelişmiş olduğuna işaret ettiği düşünülmektedir.

Tepki alt başlığı altında aşağıdaki örnek ifadelerde görüldüğü üzere katılımcılardan biri (1) ona gösterilen çevresel tepkilere, üçü (3) kendisinin gösterdiği olumlu tepkilere ve üçü (3) kendisinin gösterdiği olumsuz tepkilere ilişkin tamamlamalar yapmıştır.

Örnek: Ona gösterilen çevresel tepki

İstedğim olmayınca *babam ve annem çok kızıyor (V5)*

Kendisinin verdiği (kişisel) olumlu tepki

İstedğim olmayınca *kardeşimi bekliyorum (V16)*

İstedğim olmayınca *şarkı söylerim (V21)*

İstedğim olmayınca *çalışırım (V25)*

Kendisinin verdiği (kişisel) olumsuz tepki

İstedğim olmayınca *vuruyorum (V7)*

İstedğim olmayınca *ders yapamam (V20)*

İstedğim olmayınca *kumbara attım (V23)*

Yukarıdaki örnek ifadelerden ve katılımcılarla yürütülen bireysel görüşmelerden hareketle V5, V16, V21, V25, V7, V20 ve V23'e ait cümle tamamlamaları ile ilgili olarak şu hususları belirtmekte fayda olduğu düşünülmektedir. V5'in "İstedğim olmayınca babam ve annem çok kızıyor" derken, esasen karşı tarafın duygularının ve kendi davranışlarının farkında olduğunu belirttiği düşünülmektedir. V16, V21 ve V25'in ise "İstedğim olmayınca kardeşimi bekliyorum", "İstedğim olmayınca şarkı söylerim" ve "İstedğim olmayınca çalışırım" derken durumun farkında oldukları ve ona göre dikkatini dağıtacak çözüm yolları buldukları gözlenmektedir. V7 ve V23'in "İstedğim olmayınca vuruyorum", "İstedğim olmayınca kumbara attım" ifadelerinin ise kendi tepkisel davranışlarının farkında olduklarına ve tepkilerini bir şiddet eylemiyle gösterdiklerine işaret ettiği düşünülmektedir. V20'nin "İstedğim olmayınca ders yapamam," ifadesinin ise, katılımcının istekleri yerine getirilmeyince ders yapmayarak tepkide bulunduğu işaret ettiği anlaşılmaktadır.

Durum (Eylem) alt başlığı altında aşağıdaki örnek ifadelerde görüldüğü üzere katılımcılardan üçü (3) durum bildiren tamamlamalar yapmıştır.

Örnek: İsteddiğim olmayınca *paraşüt atlayamazdım (V6)*

İsteddiğim olmayınca *olmaz (V15)*

İsteddiğim olmayınca *yazıyordum (V19)*

Yukarıdaki örnek ifadelerden ve katılımcılarla yürütülen bireysel görüşmelerden hareketle durum başlığı altında katılımcıların istedikleri gerçekleştirilmezse ne yapamayacaklarına (V6) ve ne yapmakta olduklarına (V19) odaklandıkları görülmektedir. V15’de ise istediğinin olmadığı zamanların olduğunu ifade ettiği düşünülmektedir.

Kabullenme alt başlığı altında aşağıdaki örnek ifadelerde görüldüğü üzere katılımcılardan beşi (5) kabullenmeye ilişkin tamamlamalar yapmıştır.

Örnek: İsteddiğim olmayınca *hiç üzülmem (V4)*

İsteddiğim olmayınca *kabul ederim (V8)*

İsteddiğim olmayınca *ağlamam (V9)*

İsteddiğim olmayınca *beklerim (V10)*

İsteddiğim olmayınca *problem değil (V13)*

Yukarıdaki örnek ifadelerden ve katılımcılarla yürütülen bireysel görüşmelerden hareketle katılımcıların istekleri gerçekleşmeyince var olan mevcut durumları kabul ettikleri söylenebilir.

4.1.6. Altıncı Cümle Tamamlama İfadesi

Beier Cümle Tamamlama Testi’nden seçilen altıncı maddede katılımcılardan **‘Ben küçükken...’** cümlesini tamamlamaları istenmiştir. Yapılan betimsel ve içerik analizleri doğrultusunda aşağıda belirtilmiş olan 4 kod ortaya çıkmıştır.

1. Kişisel değerlendirme (Biyolojik Özellik ve Kişisel Özellik)
2. Alakasız cevap
3. Geçmiş eylem (Okul, Yaş, Durum)
4. İdeal

Yukarıda belirtilen kodların kaç katılımcı ve hangi katılımcılar tarafından belirtildiği konusundaki betimsel analiz sonuçları Tablo 6’da sunulmuştur.

Tablo 6. “Ben küçükken...” İfadesine İlişkin Betimsel Analiz Sonuçları

Kod	Katılımcılar	Frekans
Kişisel değerlendirme (Biyolojik Özellik Kişisel Özellik)	V13, V15, V18, V4, V6, V8, V11, V12, V13, V14,	9
Alakasız cevap	V21	1
Geçmiş eylem (Okul Yaş Durum)	V3 V5, V7, V19, V23, V24 V1, V8, V9, V10, V16, V17, V20, V22, V26	15
İdeal	V25	1

Yukarıda belirtilen betimsel bilgilere ilişkin içeriksel çözümlenmeler aşağıda örnekler verilerek sunulmuştur.

Kişisel değerlendirme (Biyolojik ve Kişisel özellik) alt başlığı altında aşağıdaki örnek ifadelerde görüldüğü üzere katılımcılardan ikisi (2) biyolojik, yedisi (7) kişisel özelliklerine ilişkin tamamlamalar yapmıştır.

Örnek: Biyolojik özellik

Ben küçükken *güzel* (V15)

Ben küçükken *yürüyemiyordum* (V18)

Ben küçükken *uzundum* (V13)

Kişisel özellik

Ben küçükken *çok tatlıydım* (V4)

Ben küçükken *çok akıllıydım* (V6)

Ben küçükken *pek konuşmam* (8)

Ben küçükken *iyimserdim* (11)

Ben küçükken *şirindim* (12)

Ben küçükken *çok yaramazdım* (V14)

Yukarıdaki örnek ifadelerden ve katılımcılarla yürütülen bireysel görüşmelerden hareketle V15, V18, V13’in farkında oldukları bir biyolojik özelliklerinden bahsettikleri; V4,

V6, V8, V11, V12 ve V14'in ise farkında oldukları bir kişisel özellikten bahsettiği düşünülmektedir.

Alakasız cevap alt başlığı altında aşağıdaki örnek ifadelerde görüldüğü üzere katılımcılardan biri (1) alakasız cevaba ilişkin tamamlama yapmıştır.

Örnek: Ben küçükken *pilot* (V21)

Yukarıdaki örnek ifade ve katılımcıyla yürütülen bireysel görüşmelerden hareketle V21'in "Ben küçükken pilot" derken, esasen cümleyi kavrayamadığı, dikkatinin dağıldığı ya da başka bir cümleyle karıştırdığı dolayısıyla da alakasız bir cevap verdiği düşünülmektedir.

Geçmiş eylem (Okul) alt başlığı altında, aşağıdaki örnek ifadeye görüldüğü üzere katılımcılardan biri (1) okula ilişkin tamamlama yapmıştır.

Örnek: Ben küçükken *anaokuluna gittim* (V3)

Yukarıdaki örnek ifadeden ve katılımcıyla yürütülen bireysel görüşmelerden hareketle V3'ün "Ben küçükken anaokuluna gittim" derken, küçükken anaokuluna gittiğini hatırlayıp bu konu ile ilgili bilgi verdiği düşünülmektedir.

Yaş/Gelişimsel Dönem ve Eylem/Durum alt başlığı altında aşağıdaki örnek ifadelerde görüldüğü üzere katılımcılardan beşi (5) yaş ile ilgili ve dokuzu (9) durum ile ilgili tamamlama yapmıştır.

Örnek: Yaş ve gelişimsel dönem

Eylem/Durum

Ben küçükken *1 yaşındaydım* (V5)

Ben küçükken *zorlanırdım* (V1)

Ben küçükken *bir bebektim*(V7)

Ben küçükken *acıktığımda anneme ihtiyaç*

Ben küçükken *çocuktum* (V19)

duymadan buzdolabı açmak (V8)

Ben küçükken *çocuk oldu* (V23)

Ben küçükken *mutfak dolabına girerdim* (V9)

Ben küçükken *bebek* (V24)

Ben küçükken *oyun oynardım* (V10)

Ben küçükken *çok ağlardım* (V16)

Ben küçükken *çok oburdum* (V17)

Ben küçükken *havuzda yüzerdim* (V20)

Ben küçükken *denize gidiyordum* (V22)

Ben küçükken *uykumda Allah'ı gördüm* (V26)

Yukarıdaki örnek ifadelerden ve katılımcılarla yürütülen bireysel görüşmelerden hareketle şu hususları belirtmekte fayda olduğu düşünülmektedir. Yaş/gelişimsel dönem belirten ifadelerde ya küçüklükteki bir yaşa ya da V23'ün "Ben küçükken çocuk oldu" ve V24'ün "Ben küçükken bebek" ifadelerinde olduğu gibi gelişimsel bir döneme işaret edildiği gözlenmektedir. Bu iki ifade aynı zamanda dili kullanma ile ilgili bir yetersizlik de dikkat çekmektedir. Söz konusu iki katılımcının "Ben küçükken çocuktum ve ben küçükken bebektim" demek istedikleri öngörülmektedir. V1, V8, V9, V10, V16, V17, V20, V22 ve V26'da ise katılımcıların küçükken neler yaptıklarını ifade ettikleri, bir eylemi ya da durumu betimledikleri düşünülmektedir.

İdeal alt başlığı altında aşağıdaki örnek ifadelerde görüldüğü üzere katılımcılardan biri (1) idealine ilişkin tamamlama yapmıştır.

Örnek: Ben küçükken *büyük adam olmak isterdim (V25)*

Yukarıdaki örnek ifadeden ve katılımcıyla yürütülen bireysel görüşmelerden hareketle V25'in "Ben küçükken büyük adam olmak isterdim" derken, geçmişteki bir dileğini, idealini dile getirdiği düşünülmektedir.

4.1.7. Yedinci Cümle Tamamlama İfadesi

Beier Cümle Tamamlama Testi'nden seçilen yedinci maddede katılımcılardan '**En çok hoşlandığım şey...**' cümlesini tamamlamaları istenmiştir. Yapılan betimsel ve içerik analizleri doğrultusunda aşağıda belirtilmiş olan 5 kod ortaya çıkmıştır.

1. Eylem Belitme (oyunla ilgili ve oyun dışı)
2. Kişi (aile)
3. Akademik Başarı
4. Nesne
5. Duyguların üstünü örtme

Yukarıda belirtilen kodların kaç katılımcı ve hangi katılımcılar tarafından belirtildiği konusundaki betimsel analiz sonuçları Tablo 7'de sunulmuştur.

Tablo 7. “En çok hoşlandığım şey...” İfadesine İlişkin Betimsel Analiz Sonuçları

Kod	Katılımcılar	Frekans
Eylem		
(Oyunla ilgili eylem)	V1,V3, V6, V9, V11, V17	14
Oyun dışı eylem)	V8, V10, V12, V18, V19, V20, V23, V26,	
Kişi (aile)	V4, V14,	2
Akademik Başarı	V25	1
Nesne	V7, V21, V22, V24	4
Duygusal üstünü örtme	V13, V15	2

Yukarıda belirtilen betimsel bilgilere ilişkin içeriksel çözümlenmeler aşağıda örnekler verilerek sunulmuştur.

Eylem (Oyunla ilgili ya da Oyun dışı) alt başlığı altında aşağıdaki örnek ifadelerde görüldüğü üzere katılımcılardan altısı (6) oyuna yönelik, sekizi (8) oyun dışı eylemlere, faaliyetlere ilişkin tamamlamalar yapmıştır.

Örnek: Eylem Belirtme (oyunla ilgili)

En çok hoşlandığım şey *oyun oynamak (V1, V6)*

En çok hoşlandığım şey *oyun oynamak (V3)*

En çok hoşlandığım şey *resim yapmayı severim (V9)*

En çok hoşlandığım şey *metrobüs legosu yapmak (V11)*

En çok hoşlandığım şey *bilgisayar oynamak (V17)*

Eylem Belirtme (oyun dışı)

En çok hoşlandığım şey *yemek, içmek (V8)*

En çok hoşlandığım şey *televizyon izlemek (V10)*

En çok hoşlandığım şey *video izlemek (V12)*

En çok hoşlandığım şey *namaz kılmak (V18)*

En çok hoşlandığım şey *maskeli beşler Irak (V19)*

En çok hoşlandığım şey *bisiklete binmek (V20)*

En çok hoşlandığım şey *çarşıya gidiyor (V23)*

En çok hoşlandığım şey *uyumak* (V26)

Yukarıdaki örnek ifadelerden ve katılımcılarla yürütülen bireysel görüşmelerden hareketle Eylem (Oyunla ilgili ya da oyun dışı) alt başlığı altında bilgisayar oynamak, resim yapmak gibi oyunla ilgili faaliyetlere; oyun dışı eylemler başlığı altında televizyon izlemek, bisiklete binmek, yemek yemek ve uyumak gibi oyun dışı faaliyetlere, aktivitelere değinildiği söylenebilir.

Kişi (Aileden biri) alt başlığı altında aşağıdaki örnek ifadelerde görüldüğü üzere katılımcılardan ikisi (2) aileye ilişkin tamamlamalar yapmıştır.

Örnek: Aileden biri

En çok hoşlandığım şey *annemdir hem de çok* (V4)

En çok hoşlandığım şey *annem ve babam* (V14)

Yukarıdaki örnek ifadelerden ve katılımcılarla yürütülen bireysel görüşmelerden hareketle V4'ün "En çok hoşlandığım şey annemdir hem de çok" ve V14'ün "En çok hoşlandığım şey annem ve babam" derken en çok hoşlandığı kişilerin kim olduğundan bahsettikleri düşünülmektedir.

Akademik Başarı alt başlığı altında aşağıdaki örnek ifadelerde görüldüğü üzere katılımcılardan biri (1) akademik başarıya ilişkin tamamlama yapmıştır.

Örnek: En çok hoşlandığım şey *ders yapmak* (V25)

Yukarıdaki örnek ifadeden ve katılımcıyla yürütülen bireysel görüşmelerden hareketle V25'in ders yapmaktan hoşlandığını ifade ettiği düşünülmektedir.

Nesne alt başlığı altında aşağıdaki örnek ifadelerde görüldüğü üzere katılımcılardan dördü (4) nesneye ilişkin tamamlamalar yapmıştır.

Örnek: En çok hoşlandığım şey *uçak* (V7)

En çok hoşlandığım şey *köfte* (V21)

En çok hoşlandığım şey *muz* (V22)

En çok hoşlandığım şey *araba* (V24)

Yukarıdaki örnek ifadelerden ve katılımcılarla yürütülen bireysel görüşmelerden hareketle bu başlık altında otizmli bireylerin yemekten ya da oynamaktan hoşlandıkları nesnelere bahsettiği söylenebilir.

Duyguların üstünü örtme alt başlığı altında, aşağıdaki örnek ifadelerde görüldüğü üzere katılımcılardan ikisi (2) duyguların üstünü örtmeye ilişkin tamamlamalar yapmıştır.

Örnek: En çok hoşlandığım diye bir şey yok (V13)

En çok hoşlandığım şey *bilmiyorum* (V15)

Yukarıdaki örnek ifadelerden ve katılımcılarla yürütülen bireysel görüşmelerden hareketle duyguların üstünü örtme başlığı altında tamamlanan cümlelerde katılımcıların duygularını ifade etmekten kaçındığı düşünülmektedir.

4.1.8. Sekizinci Cümle Tamamlama İfadesi

Beier Cümle Tamamlama Testi'nden seçilen sekizinci maddede katılımcılardan '**En çok korktuğum şey...**' cümlesini tamamlamaları istenmiştir. Yapılan betimsel ve içerik analizleri doğrultusunda aşağıda belirtilmiş olan *11 kod* ortaya çıkmıştır.

1. Karanlık
2. Hayvanlar
3. Ses
4. Korku filmi
5. Doğaüstü canlılar
6. Akademik
7. Kabus
8. Ülke gündeminin etkisi
9. Ebeveyn
10. Duygusal üstünü örtme
11. Sağlık (kaza, ölüm, hastalık ya da fiziksel acı)

Yukarıda belirtilen kodların kaç katılımcı ve hangi katılımcılar tarafından belirtildiği konusundaki betimsel analiz sonuçları Tablo 8'de sunulmuştur.

Tablo 8. “En çok korktuğum şey...” İfadesine İlişkin Betimsel Analiz Sonuçları

Kod	Katılımcılar	Frekans
Karanlık	V1, V4, V6, V9, V10, V25	6
Hayvanlar	V13	1
Ses	V24	1
Korku filmi	V23	1
Doğa üstü canlılar	V5, V19, V21, V22	4
Akademik	V18	1
Kabus	V20	1
Ülke gündeminin etkisi	V11	1
Ebeveyn	V17	1
Duyguların üstünü örtme	V7, V14, V15	3
Sağlık (Hastalık, ölüm, kaza, fiziksel acı)	V12, V26 V3, V8,	1 2

Yukarıda belirtilen betimsel bilgilere ilişkin içeriksel çözümlenmeler aşağıda örnekler verilerek sunulmuştur.

Karanlık alt başlığı altında aşağıdaki örnek ifadelerde görüldüğü üzere katılımcılardan altısı (6) karanlık konusunda tamamlamalar yapmıştır.

Örnek: En çok korktuğum şey *karanlık* (V1, V4, V10)

En çok korktuğum şey *karanlıktan korkmak* (V6)

En çok korktuğum şey *karanlıkta yürüyememe* (V9)

En çok korktuğum şey *karanlık oda* (V25)

Yukarıdaki örnek ifadelerden ve katılımcılarla yürütülen bireysel görüşmelerden hareketle karanlık başlığı altında tamamlanan cümlelerde katılımcıların karanlık bir odada kalmak ya da karanlık bir yerde yürümek gibi karanlık korkusuyla ilişkili durumlara değindikleri söylenebilir.

Hayvanlar alt başlığı altında, aşağıdaki örnek ifadelerde görüldüğü üzere katılımcılardan biri (1) hayvanlar konusunda tamamlama yapmıştır.

Örnek: En çok korktuğum şey *örümceklerdir* (V13)

Yukarıdaki örnek ifadeden ve katılımcıyla yürütülen bireysel görüşmelerden hareketle V13'ün örümcek korkusunu ifade etmek üzere bir tamamlama yaptığı söylenebilir.

Ses alt başlığı altında, aşağıdaki örnek ifadelerde görüldüğü üzere katılımcılardan biri (1) ses konusunda tamamlama yapmıştır.

Örnek: En çok korktuğum şey *ses* (V24)

Yukarıdaki örnek ifadeden ve katılımcıyla yürütülen bireysel görüşmelerden hareketle V24'ün otizmlili bireylerde görülen sessel duyarlılığını ifade ettiği düşünülebilir.

Korku filmi alt başlığı altında aşağıdaki örnek ifadelerde görüldüğü üzere katılımcılardan biri (1) korku filmi konusunda tamamlamalar yapmıştır.

Örnek: En çok korktuğum şey *televizyon korku* (23)

Yukarıdaki örnek ifadeden ve katılımcılarla yürütülen bireysel görüşmelerden hareketle V23'e ait olan ile ilgili olarak şu hususu belirtmekte fayda vardır. V23'ün "En çok korktuğum şey televizyon korku" derken, televizyon da izlediği korku filmlerinden bahsettiği düşünülmektedir.

Doğüstü canlılar alt başlığı altında, aşağıdaki örnek ifadelerde görüldüğü üzere katılımcılardan biri (1) doğüstü canlılar konusunda tamamlama yapmıştır.

Örnek: En çok korktuğum şey *canavar* (V5, 21)

En çok korktuğum şey *hayalet* (V19)

En çok korktuğum şey *canavardan korkuyorum* (22)

Yukarıdaki örnek ifadelerden ve katılımcılarla yürütülen bireysel görüşmelerden hareketle doğüstü canlılar başlığı altında tamamlanan cümlelerde katılımcıların hayalet ve canavarlardan duydukları korkuya işaret ettikleri söylenebilir.

Akademik alt başlığı altında aşağıdaki örnek ifadelerde görüldüğü üzere katılımcılardan biri (1) akademik başarıya ilişkin tamamlama yapmıştır.

Örnek: En çok korktuğum şey *ders yapmak* (V18)

Yukarıdaki örnek ifadeden ve katılımcıyla yürütülen bireysel görüşmelerden hareketle V18'e ait olan ile ilgili olarak şu hususu belirtmekte fayda olduğu düşünülmektedir. V18'in "En çok korktuğum şey ders yapmak" derken ders yapmaktan hoşlanmadığı ve tepkisini korku

şeklinde ifade ettiği tahmin edilmektedir. Bu ifade katılımcının akademik başarısızlıktan duyduğu korkunun da bir ifadesi olabilir.

Kabus alt başlığı altında aşağıdaki örnek ifadelerde görüldüğü üzere katılımcılardan biri (1) kabus konusunda tamamlama yapmıştır.

Örnek: En çok korktuğum şey *kabus* (V5)

Yukarıdaki örnek ifadeden ve katılımcıyla yürütülen bireysel görüşmelerden hareketle V5'in gördüğü kabuslardan duyduğu korkuya işaret ettiği söylenebilir.

Ülke gündeminin etkisi alt başlığı altında aşağıdaki örnek ifadede görüldüğü üzere katılımcılardan biri (1) ülke gündemiyle ilgili tamamlama yapmıştır.

Örnek: En çok korktuğum şey *bomba* (V11)

Yukarıdaki örnek ifadeden ve katılımcıyla yürütülen bireysel görüşmelerden hareketle V11'in "En çok korktuğum şey bomba" derken, ülke gündemindeki terör olaylarının etkisinde kaldığı düşünülmektedir.

Ebeveyn alt başlığı altında aşağıdaki örnek ifadelerde görüldüğü üzere katılımcılardan biri (1) ebeveyni ile ilgili tamamlama yapmıştır.

Örnek: En çok korktuğum şey *annem ve babam* (V17)

Yukarıdaki örnek ifadelerden ve katılımcılarla yürütülen bireysel görüşmelerden hareketle V17'ye ait olan ile ilgili olarak şu hususu belirtmekte fayda olduğu düşünülmektedir. Bu cümlede anne babasının kendisine kızmasından korktuğu düşünülmektedir.

Duyguların üstünü örtme alt başlığı altında aşağıdaki örnek ifadelerde görüldüğü üzere katılımcılardan üçü (3) duygularının üstünü örten tamamlamalar yapmıştır.

Örnek: En çok korktuğum şey *kaçmak* (V7)

En çok korktuğum şey *korkmam* (V14)

En çok korktuğum şey *bilmiyorum* (V15)

Yukarıdaki örnek ifadelerden ve katılımcılarla yürütülen bireysel görüşmelerden hareketle V7, V14 ve V15 ait olanlar ile ilgili olarak şu hususları belirtmekte fayda vardır. V7'nin "En çok korktuğum şey kaçmak", V14'ün "En çok korktuğum şey korkmam" ve V15'in "En çok korktuğum şey bilmiyorum" derken duygularını ifade etmek yerine duygularının üstünü örttüğü düşünülmektedir.

Sağlık (Kaza- Ölün-Hastalık-Fiziksel acı) alt başlığı altında, aşağıdaki örnek ifadelerde görüldüğü üzere katılımcılardan biri (1) kaza ile ilgili, ikisi ise (2) fiziksel acı ile ilgili tamamlama yapmıştır.

Örnek: Kaza

En çok korktuğum şey *boğazıma bir şey kaçması (V12)*

Hastalık ve Fiziksel acı

En çok korktuğum şey *gözüm acıyınca(V3)*

En çok korktuğum şey *yere çakılmak, kalıcı sakatlanmak (V8)*

Ölüm

En çok korktuğum şey *uykuda ölmek (V26)*

Yukarıdaki örnek ifadelerden ve katılımcılarla yürütülen bireysel görüşmelerden hareketle V12, V3 ve V8'e ait cümle tamamlamaları ile ilgili olarak şu hususları belirtmekte fayda vardır. V12'nin "En çok korktuğum şey boğazıma bir şey kaçması" derken, esasen bu tarz bir kazadan korktuğu düşünülmektedir. V3'ün "En çok korktuğum şey gözüm acıyınca" ve V8'in "En çok korktuğum şey yere çakılmak, kalıcı sakatlanmak" ifadesinin ise hastalık korkusuna ya da fiziksel bir acı hissetmekten duyulan korkuya işaret ettiği düşünülmektedir. V26'nın "En çok korktuğum şey uykuda ölmek" derken ölmekten korktuğu düşünülmektedir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

TARTIŞMA

Bu bölümde araştırma verilerinden elde edilen bulguların literatürde yer alan diğer araştırma bulguları ışığında tartışmasına yer verilmiştir. Araştırmada yüksek işlevli otizm spektrum bozukluğu (YİOSB) tanılı bireylerin cümle tamamlama testine verdiği yanıtlar ile onların düşünce içeriklerini ve duygularını yansıtıp yansıtmadığını görmek amaçlanmıştır. Araştırmanın verileri, yüz yüze görüşme yapılarak yüksek işlevli otizmlili bireylere Beier Cümle Tamamlama Testi doldurulmasıyla elde edilmiştir.

Araştırmada en çok tamamlanan sekiz cümle tema olarak seçilmiştir. Bu cümlelerin; ‘Büyüyünce...’, ‘Öğretmenim...’, ‘Annem...’, ‘Benim için en mutlu olay...’, ‘İstediğim olmayınca...’, ‘Ben küçükken...’, ‘En çok hoşlandığım şey...’, ve ‘En çok korktuğum şey...’ olduğu görülmüştür. Bu temalar yüksek işlevli otizmlili bireylerin verdiği cevaplara göre araştırmamıza uygun kodlara ayrılmıştır.

Tamamlanan cümlelerden ‘Büyüyünce...’ cümlesi değerlendirildiğinde üç (3) kod belirlenmiştir. Bu kodlar; geleceğe yönelik kişisel amaç, geleceğe yönelik akademik amaç ve geleceğe yönelik aile ile ilgili amaçlardır. Bu kodların altında yer alan ifadelerde otizmlili bireyler büyüyünce kişiliğine uygun bir role ilişkin, aile içinde almak istedikleri role ilişkin ve olmak istedikleri mesleki bir hedefe yönelik tamamlamalar yapmıştır. Literatürde otistik çocukların yürütücü işlevlerden biri olan planlama alanında yetersizliğinin belirgin olduğu belirtilmiştir. Planlama yetersizliği IQ’su hem yüksek hem de düşük olan bireylerde saptanmıştır (Robinson, Goddard, Wisley ve Holvin, 2009). Diğer bir çalışmada ise yüksek işlevli otizm tanısı almış bireylerin yürütücü işlevler (çalışan bellek, dikkat ve dürtü kontrolü gibi) alanlarında yetersizlik olduğu belirtilmektedir (Tanıdır 2008). Bu çalışmada ise bu

bulguların aksine, otizmlili bireylerde yürütücü işlevleri kapsayan geleceğe yönelik planlama becerilerinin gelişmiş olabileceği yönünde veriler elde edilmiştir.

‘Öğretmenim...’ cümlesi değerlendirildiğinde beş (5) kod belirlenmiştir. Bu kodların; isim belirtme, özellik ya da mizaç belirtme, durum (eylem) belirtme, branş belirtme ve duygu ifadesi olarak ortaya çıktığı görülmüştür. Literatürde otistik çocukların duygularını tanımlamakta zorlandığı, duygusal ifadelerden kaçındıkları bildirilmektedir. Otizmlili çocukların duygularını ifade etme becerilerinin yeterince gelişmediği ve bu duygu ifadelerine yönelik gelişen davranışların yaşlılarından farklı olduğunu gösteren çalışmalar yapılmıştır (Palomo, Belinchon, ve Ozonoff, 2006; Werner, Dawson, Osterling, ve Dinno, 2000). Vaka18’in, öğretmenine olan sevgisini ifade etmek amacıyla yazdığı düşünülen “öğretmenim canım benim” cümlesi, ilgili literatürün aksine otistik çocukların duygularını yazarak dile getirebildiğini gösterecek bulgular elde edilmiştir.

‘Annem...’ cümlesi değerlendirildiğinde beş (5) kod belirlenmiştir. Bu kodlar; eylem belirtme, özellik belirtme, meslek belirtme, duygu ifadesi ve isim belirtme şeklinde belirmiştir. Duygu ifadesi başlığı altında verilen tüm cevaplarda otizmlili bireylerin annelerine olan duygularını ifade ettikleri görülmüştür. Bu duyguların sevgi ve merak etrafında toplandığı anlaşılmaktadır. Bu ifadeler, “öğretmenim canım benim” cümlesindeki gibi sevgi bildiren ifadeler olarak değerlendirilmiştir. Benzer şekilde literatürden farklı olarak bu bulgular, çocukların sevgilerini bildirebildiklerini göstermesi açısından anlamlı bulunmuştur.

‘Benim için en mutlu olay...’ cümlesi değerlendirildiğinde altı (6) kod belirlenmiştir. Bu kodlar; akademik başarı, kişisel (doğum günü), durum belirtme, estetik, sosyal faaliyet ve duygu ifadesi olarak belirlenmiştir. Vaka 4’e ait “Benim için en mutlu olay herkesin beni sevmesi” ifadesinin sevilme ihtiyacına ve herkes tarafından sevilen biri olmanın önemine işaret ettiği düşünülmektedir. Bu ifade, duygusal ihtiyaçlarını sözel olarak ifade edebilme becerisi

açısından yine literatürden farklı bir bulguya işaret etmesi bakımından son derece dikkate değerdir. Vaka 20'nin "Benim için en mutlu olay annemle güzel bir vakit" ifadesinin de anneyle geçirilecek bir zaman aralığının mutluluk kaynağı olduğuna ve katılımcının bu yönde bir duygusal ihtiyacı olduğuna gönderme yaptığı düşünülmektedir. Vaka 7 ve Vaka 25'in "Benim için en mutlu olay sevinmek" ifadesinin ise mutluluk ve sevinç birlikte değerlendirmesi itibarıyla doğrudan bir duygu ifadesi olduğu görülmektedir. Vaka 13'ün "Benim için en mutlu olay yoktur" derken duygularını ifade etmekten kaçındığı ve duygularının üstünü örttüğü öngörülmektedir. Literatüre göre, yüksek işlevli otistik bireyler diğer insanların zihinsel durumlarını, duygu ve niyetlerini anlayabilme ve empati becerilerinde yetersizdir (Tanıdır, 2008). Bu ifadeler, literatürden farklı olarak otistik çocukların empati kurabileceğini, duygularını ifade edebileceklerini ve buna ilaveten duygularını gizleyebilmek gibi ileri bir bilişsel işlev yürütebileceklerini düşündürmüştür.

'İstediğim olmayınca..' cümlesi değerlendirildiğinde dört (4) kod belirlenmiştir. Bu kodlar; duygu ifadesi, tepki (ona gösterilen çevresel tepki - kendisinin verdiği (kişisel) olumlu ya da olumsuz tepki), durum belirtme ve kabullenme olarak ortaya çıkmıştır. Vaka 26'nın "İstediğim olmayınca ben en azından çok ağlamıyorum" ifadesinin, kendisinin ve diğerlerinin duygularının farkında olduğuna işaret ettiği düşünülmektedir. Vaka 1, Vaka 3, Vaka 11, Vaka 12, Vaka 18, Vaka 22 ve Vaka 24'te ise katılımcıların üzüntü duygularını ifade ettikleri gözlenmektedir. Katılımcıların her birinin istedikleri bir şey olmadığında bunu üzüntü duygusu ile ifade etmiş olmasının, onların duygusal farkındalık ve duyguları kavrama becerilerinin oldukça gelişmiş olduğuna işaret ettiği düşünülmektedir. Vaka 8'de 'İstediğim olmayınca kabul ederim', Vaka 9'da 'İstediğim olmayınca ağlamam' Vaka 10'da 'İstediğim olmayınca beklerim', Vaka 13'de 'İstediğim olmayınca problem değil' cümlelerinde kabullenme ve sonuç çıkarma halinin söz konusu olduğu düşünülmektedir. Bunlar empati gerektiren kavramlar olarak değerlendirilmiş ve çalışmamızın sonuçları literatürde otistik çocuklar empati kuramaz

(Frith, 2004) görüşüyle uyumsuz bulunmuştur. Katılımcıların bahsi geçen ifadeleri, otistik çocukların soyut bir beceri olduğu düşünülen, durumu kabullenme ve bundan sonuç çıkarma yönündeki bilişsel işlevleri yürütebildiğini göstermesi açısından çok kıymetlidir.

‘Ben küçükken...’ cümlesi değerlendirildiğinde dört (4) kod belirlenmiştir. Bu kodlar; kişisel değerlendirme (Biyolojik Özellik ve Kişisel Özellik), alakasız cevap, geçmiş eylem (yaş, okul ve durum) ve ideal olarak ortaya çıkmıştır. Verilen yanıtlarda, otistik çocukların geçmişe dönük yorumlamalar ve çıkarımlarda, duygusal katılımında bulunmadıklarını düşündürmüştür.

‘En çok hoşlandığım şey...’ cümlesi değerlendirildiğinde beş (5) kod belirlenmiştir. Bu kodlar; eylem (Oyunla ilgili eylem ve Oyun dışı eylem), kişi, akademik başarı ve duygusal üstünü örtme olarak belirlenmiştir. Vaka 13’ün ‘En çok hoşlandığım diye bir şey yok’ Vaka 15’in ‘En çok hoşlandığım şey bilmiyorum’ cümleleri, duyguların üstünü örtme başlığı altında yer almış ve bu cümlelerde katılımcıların duygularını ifade etmekten kaçındığı düşünülmüştür. Vakaların bu ifadeleri, yine bilişsel olarak üst düzey bir beceri olduğu düşünülen duygularını gizleme becerisine işaret etmesi açısından anlamlı bulunmuştur. Bu ifadeler ayrıca, otistik çocukların kendi geleceklerinin farkında olabileceğini ve bununla ilgili kaygı duyabileceklerini de göstermektedir. Yapılan literatür taramasında bu bulguyla ilgili herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Buna göre söz konusu durumun daha detaylı çalışılması gereken bir alan olduğu düşünülmüştür.

‘En çok korktuğum şey...’ cümlesi değerlendirildiğinde on bir (11) kod belirlenmiştir. Bu kodlar; karanlık, hayvanlar, ses, korku filmi, doğa üstü canlılar, akademik başarı, kabus, ülke gündeminin etkisi, ebeveyn, duyguların üstünü örtme ve sağlık (hastalık, kaza, ölüm, fiziksel acı) olarak belirlenmiştir. Vaka 7’nin “En çok korktuğum şey kaçmak”, Vaka 14’ün “En çok korktuğum şey korkmam” ve Vaka 15’in “En çok korktuğum şey bilmiyorum” derken duygularını ifade etmek yerine duygularının üstünü örttüğü düşünülmektedir. Bu

cümlelerden yola çıkıldığında otizmliler zaman zaman duygularını ifade ettikleri, zaman zaman duygularının üstünü örtüp bastırdıkları, kaçındıkları, zaman zaman da sevgilerini ifade ettikleri sonucuna varılmaktadır. Verdikleri yanıtlar, otistik bireylerin sözel veya yüz ifadeleri ile duygularını belli etmemelerinin, onların bu duygusal becerilere sahip olmadıkları anlamına gelebileceğini düşündürmüştür. Literatürde, otizmliler çocukların okul öncesi dönemde ve sonrasında diğer insanların ifadelerinin farkında olma, bu ifadelerle ilgilenme ve duygu paylaşımının yetersiz olduğu yönünde bulgular yer almaktadır (Dawson ve ark., 2004; Kasari, Sigman, Mundy, ve Yirmiye, 1990). Bizim çalışmamızın sonucunda ise, otistik bireylerin yaşadıkları duygusal süreçleri ve duygusal farkındalığı yorumlama becerilerinin gelişebileceğini gösteren ifadeler elde edilmiştir.

Vaka 3'te 'Annemi arabada rahatsız ettim' cümlesi ile otizmliler suçluluk duygusu deneyimleyebileceği ve empati kurabileceği düşünülmektedir. İlgili literatür, çoğu otizmliler diğer insanların zihin durumlarını tanıma, atıfta bulunma ve davranışlarını anlamlandırma becerisinin bozulduğunu göstermektedir. Buna göre otistik bireyler benmerkezci davranışlar sergileyip, diğer kişilerin ihtiyaçlarını ve düşüncelerini göz ardı etmektedir. Söz konusu durum onların insanlarla ilişki kurmasını zorlaştıran bir problemdir. İlişki kuramayan otistik bireylerin empati kuramadıkları, bu yüzden de diğer insanlara uygun duygusal karşılıklar veremedikleri görülmüştür (Frith, 2004). Bu çalışmada ise otistik bireylerin empati kurabileceğine yönelik bir bulgu edinilmiştir. Literatürde empati üzerine yürütülen diğer çalışmalarda Asperger bozukluğu olan bireylerin empati becerilerinde bozulmalar olduğu saptanmış, bu bireylerin başkalarının davranışlarını yorumlama ya da tahmin etme konusunda zorluk yaşadıkları görülmüştür. Asperger bozukluğu olan bireyler, bu durumun başka bir kişiyi incitmek istemedikleri anlamına geldiğini belirtmişlerdir. İlgili bireylere davranışlarının diğerine zarar verdiği söylendiğinde, kendilerini kötü hissetmişlerdir. Bu bağlamda, Asperger Bozukluğu olan bireylerin "duygusuz"

olarak adlandırılmasının doğru olmadığı, yalnızca başkalarının duygularını yorumlamada ve tahmin etmede zorluk yaşadıkları belirtilmiştir (Baron-Cohen ve Wheelwright 2004).

Vaka 11'e ait 'En çok korktuğum şey *bomba*' cümlesinin otizmlili bireyin sosyal çevrenin ve gündemin etkisinde kaldığına işaret ettiği düşünülmüştür. Darıca, Abidoğlu ve Gümüşçü (2000), otistik bireylerin sosyal çevreye karşı belirgin ilgi eksiklerinin olduğunu bununla beraber cansız çevreye karşı ilgilerinin yoğun olduğunu belirtmektedir. Bizim çalışmamızda ise yüksek işlevli otizmlili bireylerin çevrede yaşananların ve olup bitenlerin farkında olduğu görülmektedir.

Vaka 26'da 'En çok korktuğum şey *uykuda ölmek*' cümlesinin vakalarımızın verdikleri yanıtlar arasında, en yoğun soyut düşünce ifadesi olduğu düşünülmüştür. Literatürde, Otistik bozuklukların etiyojisiyle ilişkili son yıllarda en etkili hipotez "Zihin Kuramı" açıklamasıdır. Zihin Kuramı, diğer kişilerin duygularını, düşüncelerini, niyetlerini hayal edebilme; diğer insanların ve kendisinin zihinsel süreçlerini tahmin edebilmedir. Dünyada olan bitenleri somut olarak değil, soyut olarak yorumlayabilmedir (Tanıdır 2008). Otizmlili kişiler zihin kuramının edinimde belirgin bir şekilde gecikme göstermekte ve normal gelişim gösteren bireylerin ulaştığı beceri düzeyine ulaşamamaktadırlar (Hale ve Tager-Flusberg, 2005). Bu çalışmaların aksine, bu araştırmada otistik bireylerin soyut düşünme ile ilgili geri bildirimler verdikleri ifadeler rastlanmıştır.

Vaka 5'in 'Benim için en mutlu olay *teyzeye gitmek*', Vaka 16'nın 'Benim için en mutlu olay *akrabasını ziyaret etmek*' ve Vaka 23'ün 'Benim için en mutlu olay *arkadaşı*' cümlelerinin otizmlili bireylerin yakın ilişki içinde olduğu insanlarla zaman geçirmekten ve bir araya gelmekten mutlu olduklarını ifade eden cümleler olduğu düşünülmektedir. Kanner'a (1943) göre, otizmlili bireyler diğer kişilerle anlamlı sosyal ve duygusal temaslar kurabilmekten yoksun doğmaktadır. Bu nedenle, otizm tanılı bireylerin sosyal dünyayı anlama ve ona uyum sağlama açısından çok zorlandığı düşünülmektedir. Bu tez kapsamında yürütülen çalışmada ise bu

düşüncenin aksine otizmlı bireylerin sosyal ve duygusal anlamda temas kurabileceğini gösteren bulgular elde edilmiştir.

Araştırmada yüksek işlevli otizmlı bireylerin Beier cümle tamamlama testinde yanıtladıkları cümlelerden yola çıkılarak oluşturulan sekiz cümleden elde edilen bulgular literatürün aksine onların geleceğe yönelik planlama becerilerinin gelişmiş olabileceğini, duygularını ve duygusal ihtiyaçlarını ifade edebileceğini, sevgilerini bildirebileceğini, empati kurabileceğini, duygularını gizleyebilmek gibi ileri seviyede bilişsel işlevlerinin gelişmiş olabileceğini, çevrede yaşananların olup bitenlerin farkında olabileceğini, soyut düşünme becerilerine sahip olabileceğini, sosyal ve duygusal anlamda temas kurabileceğini destekler nitelikte bulgular elde edilmiştir.

ALTINCI BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

Yüksek işlevli otizm spektrum bozukluğu (YİOSB) tanılı bireylerin cümle tamamlama testine verdiği yanıtlar ile onların düşünce içeriklerini ve duygularını yansıtıp yansıtmadığı incelenen bu araştırmada elde edilen sonuçlar şu biçimde özetlenebilir.

6.1. Sonuçlar

Bu çalışmada yüksek işlevli otizmlili bireylerin düşünce içerikleri ve olası duyguları incelenmiştir. Bu amaçla 26 yüksek işlevli otizm tanısı olan katılımcılara, birebir görüşmeler yoluyla Beier Cümle Tamamlama Testi uygulanmıştır. Frekans değeri en yüksek olan sekiz ifade tema olarak belirlenmiştir. Bu temalar; ‘Büyüyünce...’, ‘Öğretmenim...’, ‘Annem...’, ‘Benim için en mutlu olay...’, ‘İstedğim olmayınca...’, ‘Ben küçükken...’, ‘En çok hoşlandığım şey...’, ve ‘En çok korktuğum şey...’ dir.

Birinci temada üç (3) kod (geleceğe yönelik aile ilgili amaç, geleceğe yönelik akademik amaç, geleceğe yönelik kişisel amaç), ikinci temada beş (5) kod (isim belirtme, özellik ya da mizaç belirtme, durum belirtme, branş belirtme, duygu ifadesi), üçüncü temada beş (5) kod (eylem belirtme, özellik belirtme, meslek belirtme, duygu ifadesi, isim belirtme), dördüncü temada altı (6) kod (akademik başarı, kişisel, durum belirtme, estetik, sosyal faaliyet, duygu-duygusal ihtiyacın karşılanması-duyguyu doğrudan ifade etme-duygusal üstünü örtme), beşinci temada dört (4) kod (duygu ifadesi, tepki-ona gösterilen çevresel tepki- kendisinin verdiği olumlu ya da olumsuz tepki, durum belirtme, kabullenme) altıncı temada dört (4) kod (kişisel değerlendirme-biyolojik ve kişisel özellik, alakasız cevap, geçmiş eylem, ideal), yedinci temada beş (5) kod (eylem belirtme-oyunla ilgili ve oyun dışı, kişi-aile, akademik başarı, duygusal üstünü örtme) ve sekizinci temada on bir (11) kod (karanlık, hayvanlar, ses, korku filmi, doğa üstü canlılar, akademik başarı, kabus, ülke gündeminin etkisi, ebeveyn, duygusal üstünü örtme, sağlı-kaza, ölüm, hastalık ya da fiziksel acı) saptanmıştır.

Yapılan analizler otizm tanısı almış bireylerin literatürün aksine yürütücü işlevleri kapsayan geleceğe yönelik planlama becerilerinin gelişmiş olabileceğini, duygularını ve duygusal ihtiyaçlarını ifade edebileceği, sevgilerini bildirebileceği, empati kurabileceği, duygularını gizleyebilmek gibi ileri seviyede bilişsel işlevlerinin gelişmiş olabileceği, çevrede

yaşananların olup bitenlerin farkında olabileceği, soyut düşünme becerilene sahip olabileceği, sosyal ve duygusal anlamda temas kurabileceğini gösteren sonuçlar elde edilmiştir.

6.2. Öneriler

Araştırma sonuçları, duygusal katılım, empati, karşısındakinin aklından geçeni anlama, kendi durumunun farkında olma ve geleceği ile ilgili kaygı duyma gibi soyut bilişsel becerilerin otistik çocuklarda gelişebileceğini göstermiştir. Literatürle uyumsuz olan bu sonuçların daha ileri çalışmalarla aydınlatılması önerilmektedir.

Bu konuda daha detaylı bilgiler edinilebilmesi için otizmlili bireylerin cümle içeriklerinin aynı yaş ve cinsiyetteki nörotipik çocukların cümle içerikleri ile karşılaştırıldığı kontrollü çalışmalara ihtiyaç vardır.

Otizm tanısı almış bireyleri değerlendirirken tanı kriterleri kısıtlamasında kalmadan, her birinin farklı özellikleri olduğu, sözel ifade ve iletişim kısıtlılıklarının yetersiz olmasının, düşünce içeriklerinin de yetersiz olduğu anlamına her zaman gelemeyebileceği göz önünde bulundurulmalıdır. Böylece onları anlamak ve zorluklarına yardım etmek daha kolay olabilir.

Bu çalışmanın, yüksek işlevli otizmlili bireylerle çalışan eğitimcilerle çalışmalarında rehberlik etmesi önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Adamson, L. B. (1995). *Communication development during infancy*. Madison: WI: Brown and Benchmark.
- Amerikan Psikiyatri Birliği (2001). *Psikiyatride hastalıkların tanımlanması ve sınıflandırılması el kitabı*. Yeniden gözden geçirilmiş. (4. Baskı). (Çev. Ed.: E. Köroğlu), Ankara: Hekimler Yayın Birliği.
- Amerikan Psikiyatri Birliği (American Psychiatric Association-APA) (2013). *Mental bozuklukların tanısai ve sayımsai el kitabı (DSM-V)*. (Çev. Ed.: E. Köroğlu). Ankara: Hekimler Yayın Birliği.
- Amerikan Psikiyatri Birliği (2014). *Dsm-5 tanı ölçütleri başvuru el kitabı*. (5. Baskı). (E. Köroğlu Çev.: Ed.), Ankara: Hekimler Yayın Birliği.
- Aydın, A. (2008). *Sembolik Oyun Testinin Türkçe'ye Uyarlanması Ve Okul Öncesi Dönemdeki Normal, Otistik Ve Zihin Engelli Çocukların Sembolik Oyun Davranışlarının Karşılaştırılması*. Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Bora, E. (2009). Theory of mind in schizophrenia spectrum disorders. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 20(3), 269-81.
- Baron-Cohen, S., Leslie, A. M. and Frith, U. (1985). Does the autistic child have a "theory of mind"? *Cognition*, 21(1), 37-46.
- Baron-Cohen, S. (2001). Theory of mind and autism: A review. *Special Issues of International Review of Mental Retardation* 23:169.
- Baron-Cohen S, Wheelwright S. (2004). The empathy quotient: An investigation of adults with Asperger syndrome or high functioning autism, and normal sex differences. *Journal of Autism and Developmental Disorders* 34(2), 163–175.
- Baron-Cohen, S. (2006). The hyper-systemizing, assortative mating theory of autism. *Progress in Neuro-Psychopharmacology and Biological Psychiatry*, 30(5), 865-872.
- Darıca, N., Tuş, Ş. G., Abidoğlu ve Ü. P. (2000). *Otizm ve otistik çocuklar*. Ankara: Özgür.
- Darıca, N., Abidoğlu, Ü. ve Gümüşçü, Ş. (2005). *Otizm ve otistik çocuklar*. Ankara: Dizgi.

- Dawson, G., Toth, K., Abbott, R., Osterling, J., Munson, J., Estes, A., & Liaw, J. (2004). Early social attention impairments in autism: Social orienting, joint attention, and attention to distress. *Developmental Psychology*, 40, 271-283.
- Fombonne, E. (1999). The epidemiology of autism: a review. *Psychological Medicine*, 29(4), 769-786.
- Frith, U. (2001). Mind blindness and the brain in autism. *Neuron*, 32(6), 969-979.
- Frith, U. (2004). Emanuel Miller lecture: Confusions and controversies about Asperger syndrome. *Journal Of Child Psychology and Psychiatry*, 45(4), 672-686.
- Hale, C. M. and Flusberg, H. T. (2005). Social communication in children with autism: The relationship between theory of mind and discourse development. *Autism*, 9(2), 157-178.
- Happé, F. (1999). Autism: cognitive deficit or cognitive style?. *Trends in cognitive sciences*, 3(6), 216-222.
- Hobson, P. (2004). *The cradle of thought: Exploring the origins of thinking*. (1st published). New York: Oxford University Press.
- Howlin, P., Goode, S., Hutton, J., and Rutter, M. (2004). Adult outcome for children with autism. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 45(2), 212-229.
- Jordan, R., Powell, S. (1995). Understanding and teaching children with autism. *Chichester, John Wiley & Sons Ltd*.
- Kanner, L. (1943). Autistic disturbances of affective contact. *Nervous Child*, 2, 217-250.
- Kasari, C., Sigman, M., Mundy, P., & Yirmiya, N. (1990). Affective sharing in the context of joint attention interactions of normal, autistic, and mentally retarded children. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 20, 87-100.
- Keçeli- Kaysılı, B., ve Acarlar, F. (2011). Zihin kuramının 3-5 yaşları arasındaki çocuklarda gelişiminin yanlış inanç performansına göre incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri. Educational Sciences: Theory and Practice*, 11(4), 1809-1826.
- Keçeli-Kaysılı, B. (2013). Zihin kuramı: Otizm spektrum bozukluğu olan ve normal gelişim gösteren çocukların performanslarının karşılaştırılması. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 14(1), 83-103.

- Kırcaali, G. İ. (2013). *Otizm spektrum bozukluğu olan çocuklar ve eğitimleri. Otizm spektrum bozukluğuna genel bakış.* (E. İftar: Ed.) Ankara: Vize Basın Yayın.
- Kjelgaard, M. M. and Flusberg, H. T. (2001). An investigation of language impairment in autism: Implications for genetic subgroups. *Language and cognitive processes*, 16(2-3), 287-308.
- Korkmaz, B. (2011). Theory of mind and neurodevelopmental disorders of childhood. *Pediatric Research*, 69(5), 101R-8R.
- Le Couter, A. , Bailey, A. , Rutter, M. & Gottesman, I. (1989, August 3-5). *Epidemiologically based twin study of autism.* Paper presented at the First World Congress on Psychiatric Genetics , Cambridge, England.
- Lee, A., Hobson, R. P., and Chiat, S. (1994). I, you, me, and autism: An experimental study. *Journal of autism and developmental disorders*, 24(2), 155-176.
- Lowi, M. R. (1995). *Water and power: The politics of a scarce resource in the Jordan River basin* (Vol.31). New Jersey: Cambridge University Press.
- Miller, C. A. (2006). Developmental relationships between language and theory of mind. *American Journal of Speech- Language Pathology*, 15, 142-154.
- Patton, M. Q. (1987). *How to use qualitative methods in evaluation.* Newbury Park, CA: Sage.
- Palomo, R., Belinchon, M., & Ozonoff, S. (2006). Autism and family home movies: A comprehensive review. *Journal of Developmental and Behavioral Pediatrics*, 27(2), 59-68.
- Paxon, K., Estay, I., A. (2007). *Counselling people on the autism spectrum a practical manual.* Jessica Kingsley Publisher. London and Philadelphia.
- Premack, D. and Woodruff, G. (1978). Does the chimpanzee have a theory of mind?. *Behavioral and brain sciences*, 1(4), 515-526.
- Prizant, B. M. and Duchan, J. F. (1981). The functions of immediate echolalia in autistic children. *Journal of speech and hearing disorders*, 46(3), 241-249.
- Robinson S, Goddard L, Dritschel B, Wisley M, Howlin P. Executive functions in children with autism spectrum disorders. *Brain Cognition*, 71(3), 362-8.

- Schopler, E., Mesibov, G. B. and Hearsey, K. (1995). *Structured teaching in the TEACCH system. In learning and cognition in autism.* (E. Schopler and G.B., Mesibov: Ed.) Boston: MA, (243-268).
- Stone, W. L. and Caro-Martinez, L. M. (1990). Naturalistic observations of spontaneous communication in autistic children. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 20(4), 437-453.
- Smith, D. D. (2007). *Introduction to special education: Making a difference.* New York, NY: Pearson Education, Inc.
- Tager-Flusberg, H. (1999). A pschological approach to understanding the social and language impairments in autism. *International Review of Psychiatry*, 11, 325-334.
- Tager-Flusberg, H., Paul, R., & Lord, C. (2005). Language and communication in autism. F. Volkmar, R. Paul, A. Klin, & D. Cohen (Ed.), *Handbook of autism and pervasive developmental disorders* içinde (335-364). New York, NY: John Wiley & Sons.
- Tager-Flusberg H. (2007). Evaluating the theory on mind hypothesis of autism. *Association for Psychological Science* 16(5), 311-315.
- Tanıdır C. (2008). *Asperger sendromunda psikiyatrik eş tanılar.* Uzmanlık Tezi. İstanbul Üniversitesi İstanbul Tıp Fakültesi Çocuk Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı, İstanbul.
- Tomasello, M., Carpenter, M., Call, J., Behne, T., & Moll, H. (2005). In search of the uniquely human. *behavioral and brain sciences*, 28(5), 721-727.
- Turnbull, A., Thurnbull, R. and Wehmeyer, M. L. (2007). *Exceptional lives: Special education in today's schools.* Upper Saddle River, NY: Pearson Education, Inc.
- Volkmar, F. R., Carter, A., Grossman, J., and Klin, A. (1997). Social development in autism. *Handbook of autism and pervasive developmental disorders*, 2, 173-194.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri.* Seçkin Yayıncılık. Ankara.
- Wellman, H. M. and Estes, D. (1986). *Early understanding of mental entities: A reexamination of childhood realism.* Child development.
- Wellman, H. M., Phillips, A. T., & Rodriguez, T. (2000). Young children's understanding of perception, desire, and emotion. *Child development*, 71(4), 895-912.

- Werner, E., Dawson, G., Osterling, J., & Dinno, D. (2000). Brief report: Recognition of autism spectrum disorder before one year of age: A retrospective study based on home videotapes. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 30, 157-162.
- Wimmer, H. ve Perner, J. (1983). Beliefs about beliefs: *Representation and constraining Function of Wrong Beliefs in young children's understanding of deception*. *Cognition*, 13, 103-128.
- Wing, L. (2005). *The Autistic Spectrum*. (S. Kunt, Çev.). Sistem Yayıncılık. Tohum Türkiye Otizm Erken Tanı ve Eğitim Vakfı, İstanbul.

EKLER

Ek 1. Sosyo-Demografik Form

Değerli katılımcı,

Aşağıdaki soruları cevaplayarak, bu araştırmaya ışık tutacak verilerin toplanmasına katkı sağlamış olacaksınız. Elde edilecek verilerin bilimsel bir nitelik taşıması ve güvenilir olması için, size verilen soru listelerini doğru ve samimi bir şekilde cevaplamamız gerekmektedir. Soruların doğru ya da yanlış cevapları yoktur. Cevaplanmamış soruları olan formlar değerlendirmeye alınmayacaktır. Bu nedenle tüm soruları eksiksiz doldurduğunuzdan lütfen emin olunuz. Cevaplarınız kesinlikle gizli tutulacak ve toplu olarak değerlendirilip yalnızca bu araştırma için kullanılacaktır. Bireysel değerlendirme yapılmayacağı için isim bilgisi alınmamaktadır.

Katkılarınız için şimdiden teşekkür ederiz.

1. Otizmlili olan bireye yakınlığınız?

() Anne () Baba

2. Yaşınız:.....

3. Yaşadığınız İl:.....

4. Mesleğiniz:.....

5. Medeni haliniz:

() Evli () Bekar () Boşanmış () Eşim vefat etti

6. Bir işte çalışıyor musunuz?

() Evet () Hayır

7. Eşiniz bir işte çalışıyor mu?

8. () Evet () Hayır

9. Eğitim durumunuz

() Okur-yazar değil () Okur-yazar () İlköğrenim () Lise () Üniversite ve üstü

10. Eşinizin eğitim durumu

() Okur-yazar değil () Okur-yazar () İlköğrenim () Lise () Üniversite ve üstü

11. Kaç çocuğunuzun var?.....
12. Otizimli olan çocuk sayınız?.....
13. Otizimli çocuğunuz kaçınıcı çocuğunuz?.....
14. Otizimli çocuğunuzun yaşı:
15. Otizimli çocuğunuzun cinsiyeti:
() Kız () Erkek
16. Başka özel gereksinimli çocuğunuz var mı?.....
Var ise tanısı nedir?
17. Otizimli çocuğunuzun tanısı ne zaman konuldu?/...../ 20...
18. Otizimli çocuğunuzun raporda yazan tanısı nedir?
19. Otizimli çocuğunuz kaç yıldır/aydır özel eğitim hizmetlerinden yararlanıyor?.....
20. Çocuğunuz birincil bakıcısı/bakımında sorumlu olan kişi kim?
() Annesi () Babası
() Kardeşi () Bakıcı
() Anneanesi () Babaanesi
() Diğer Akrabalar
21. Çocuğunuz için gelecekle ilgili devletten ve eğitim kurumlarından beklentileriniz nelerdir? Paylaşmak isterseniz yazınız?

Ek 2. Beier Cümle Tamamlama Testi

Çocuğun Adı Soyadı:

Tarih:

Yaş:

Cinsiyet:

1. Ben küçükken.....
2. Çocuklar.....
3. Büyüyünce.....
4. En çok hoşlandığım şey.....
5. Öğretmenim.....
6. Oğlanlar.....
7. Beni üzen.....
8. Annem.....
9. En iyi yaptığım şey.....
10. Bazen düşünüyorum da.....
11. Kızlar.....
12. Elimden gelse.....
13. Kardeşlerim.....
14. Benim için en mutlu olay.....
15. İstedğim olmayınca.....
16. Babam.....
17. En çok kızdığım zaman.....
18. En kötü huyum.....
19. Unutamadığım üzücü olay.....
20. Ne yazık ki ben.....
21. İsterdim ki annem ve babam.....
22. En çok korktuğum şey.....
23. Olmasını istediğim üç dileğim.....

Ek 3. Gönüllüleri Bilgilendirme Ve Olur (Rıza) Formu

Değerli katılımcı;

Gerçekleştirmekte olduğumuz bu çalışmada, yüksek işlevli otizmli çocukların düşünce içeriklerini anlamayı amaçladık. Bu nedenle ekte yer alan, sizlerin yanıtlayacağı formları mümkün olduğu kadar doğru ve eksiksiz bir şekilde doldurmanızı rica ediyoruz. Söz konusu formlarda yer alan bilgiler hiçbir şekilde başka kişiler ile paylaşılmayacak ve sizin ve çocuğunuzun isminizi açık edecek hiçbir bilgi verilmeyecektir. Verdiğiniz bilgiler sadece bilimsel amaçlar doğrultusunda kullanılacaktır. Bu araştırmaya gönüllülük temelinde katıldığınızı belirtmek isteriz. Söz konusu araştırmadan istediğiniz zaman ayrılma, verilerinizi geri çekme hakkına sahipsiniz.

Lütfen bu araştırmaya gönüllülük temelinde katılmayı onayladığınızı aşağıdaki boşluğa kendi el yazınız ile yazarak belirtiniz.

Saygılarımla.

Psikolog Hülya AKKAYA YILMAZ

Hasan Kalyoncu Üniversitesi